

Pensionsmyndighetsutredningen

Bättre pensionsinformation!

Problemet: Löntagare och andra försäkrade ges idag en sämre information om sina förväntade pensioner än vad som är möjligt att ge. Det beror på att nuvarande pensionsinformation

- är ofullständig,
- förmedlas styckevis och överlappande,
- förmedlas enligt olika informationsprinciper och
- bygger på sämre än bästa tillgängliga information.

Förslag till lösningar presenteras i denna skrivelse.

Uppdraget

Jag fick den 8 april 2009 regeringens uppdrag att föreslå hur pensionsinformationen i Sverige kan förbättras, se bilaga A. Enligt uppdraget ska jag redovisa mitt arbete som en del av Pensionsmyndighetsutredningens (S 2008:05) slutrapport till regeringen den 15 december 2009. Det gör jag med denna skrivelse.

I mitt uppdrag ingick även frågan om hur informationen på aggregerad nivå skulle kunna utvecklas för att bidra till en ökad kunskap om hur pensionssystemet fungerar. Problemen rörande Pensionsmyndighetens årsredovisning och dess samverkan med pensionssystemets redovisning, m.m. har jag i samverkan med utredaren valt att redovisa i pensionsmyndighetsutredningens slutrapport.

Nyköping i december 2009

Bo Könberg

/Ole Settergren

Innehållsförteckning

Uppdraget.....	2
1. Sammanfattning	5
1.1 Allmänna överväganden	9
1.2 Sammanfattning av förslagen	11
1.3 Hur arbetet med skrivelsen har bedrivits	12
2. Hur stor är tjänstepensionens andel av hela pensionen?	13
2.1 Olika pensionsordningars penningflöden och kapital.....	17
2.2 Faktiska pensioners storlek 2006.....	20
2.3 Faktiska pensioners storlek för årskullen 1940	21
2.4 Framtida pensioners storlek – med utgångspunkt från avgiftsprocenten	22
2.5 Framtida pensioners storlek med utgångspunkt från prognoserna på minpension.se.....	25
2.6 Förslag	28
3. Översiktlig beskrivning av de fyra stora tjänstepensionsavtalen	31
3.1 Kollektivavtal för privatanställda arbetare	33
3.2 Kollektivavtal för anställda i kommuner, landsting och vissa kommunala företag	34
3.3 Kollektivavtal för privatanställda tjänstemän.....	35
3.4 Kollektivavtal för statligt anställda.....	36
3.5 Sammanfattning och kommentarer.....	36
4. Vilken information får de försäkrade?.....	38
4.1 Allmän pension.....	38
4.2 Privatanställda arbetare – Avtalspension SAF-LO.....	39
4.3 Kommun- och landstingsanställda – KAP-KL	39
4.4 Privatanställda tjänstemän – ITP 1/ITP 2	40
4.5 Statligt anställda – PA 03	41
4.6 Förslag	42
5. Informationen på minpension.se	44
5.1 Historik	44
5.2 Vad är kvalitet i pensionsinformation?.....	47
5.3 Vilken kvalitet har minpension.se?.....	49
5.4 minpension.se – navet i framtidens pensionsinformation?.....	54
5.5 Förslag	55
6 Samordning av pensionsprognoser och av språkbruket.....	56
6.1 Pensionsprognoser.....	56
6.2 Språkbruket – en gemensam terminolog	65
6.3 Förslag	66
Bilaga A. Utredningsuppdraget.....	68
Bilaga B. Information om tjänstepensionsinformation.....	71
Bilaga C. Pensionsskulder och leverans till minpension.se.....	74
Bilaga D. Mer om schablonberäknade pensionsstorlekar	76

Kort sammanfattning

Problemet: Löntagare och andra försäkrade ges idag en sämre information om sina förväntade pensioner än vad som är möjligt att ge. Det beror på att nuvarande pensionsinformation

- är ofullständig,
- förmedlas styckevis och överlappande,
- förmedlas enligt olika informationsprinciper och
- bygger på sämre än bästa tillgängliga information.

Åtgärder: Mina förslag syftar till att avhjälpa informationsproblemen genom att åstadkomma en pensionsinformation som

- vad gäller åtminstone allmän pension och tjänstepension är i det närmaste fullständig på minpension.se,
- förmedlas enligt samma informationsprinciper av såväl myndigheter, valcentraler, försäkrings- och fondbolag som av minpension.se,
- bygger på bästa tillgängliga information och
- förmedlas mindre styckevis genom att orange kuvertets prognos om allmän pension kompletteras med en sammanfattande prognos av total förväntad tjänstepension.

Skrivelsens utformning

I avsnitt 1 sammanfattas skrivelsens beskrivning av problemen med pensionsinformationen och förslagen till åtgärder. Vidare redovisas hur arbetet med skrivelsen bedrivits.

För att få en uppfattning om tjänstepensionernas betydelse för de försäkrade beskrivs i avsnitt 2 tjänstepensionens andel av total pension utifrån ett antal olika synsätt. Denna beskrivning är mer teknisk än de övriga och är inte direkt relevant för mitt informationsuppdrag på annat sätt än att det belyser tjänstepensionsordningarnas betydelse och därmed betydelsen av samlad pensionsinformation och enhetliga informationsprinciper. Förslagen i avsnitt 2.6 kan läsas utan att ta del av övriga delar i avsnitt 2.

I avsnitt 3 beskrivs mycket översiktligt de fyra stora avtalsområdenas tjänstepensionsavtal.

I avsnitt 4 redogörs för vilken pensionsinformation de försäkrade får om sin allmänna pension och sin tjänstepension. De brister i informationen som jag funnit kommenteras och förslag på hur de ska avhjälpas lämnas.

I avsnitt 5 beskrivs vilken information de försäkrade kan få på minpension.se. I avsnittet lämnas också en bakgrund till minpension.se och en beskrivning av tjänstens utveckling. De brister i informationen på minpension.se som jag funnit kommenteras och förslag på hur den ska avhjälpas lämnas. Vidare skissas på en utveckling av minpension.se som ett nav i en framtida pensionsinformationsplattform.

I avsnitt 6 beskrivs ett arbete som pågått med att samordna pensionsprognoser och språkbruket vad gäller pensionsinformationen och ett förslag till hur arbetet ska slutföras och löpande följas upp lämnas.

1. Sammanfattning

Genom det orange kuvertet, som tillkom som ett resultat av pensionsöverenskommelsen 1994, och genom minpension.se har Sverige förmodligen ett av världens bästa system för pensionsinformation för sina pensionsförsäkrade. De flesta svenskar kommer årligen i kontakt med och läser det orange kuvertet – den benämning som används här för det allmänna pensionssystemets års- eller pensionsbesked. Det första orange kuvertet distribuerades till de försäkrade 1999.

Tjänstepensionen utgör för vanliga inkomsttagare omkring en femtedel av hela pensionen, dvs. motsvarar en fjärdedel av den allmänna pensionen. Det är uppenbart att orange kuvertet därmed inte ger den information om vad pensionen kan förväntas bli som jag är övertygad om att så gott som varje försäkrade önskar att få veta.

De läsare av denna skrivelse som ännu inte bekantat sig med minpension.se rekommenderas att logga in sig på minpension.se och anmäla sig som abonnent av tjänsten. Genom minpension.se får de flesta försäkrade en komplett, enkel och pedagogisk sammanställning av sin allmänna pension och sina tjänstepensioner. Visst privat pensionssparande visas också. Hur bra och uppskattad minpension.se är framgår av den stora tillströmningen av användare – i slutet av 2009 passerar antalet troligen en miljon – men även av de många utmärkelser som under åren förärats minpension.se.

I och med att Statens Pensionsverk (SPV) år 2009 börjat informera om förmånsbestämd ålderspension så ger numera alla administratörerna av de fyra stora tjänstepensionsavtalen pensionsprognoser för förmånsbestämd pension.

När det gäller avgiftsbestämd tjänstepension är informationen om intjänade rättigheter, nästan per definition, fullständig och så gott som alla försäkrade får pensionsbesked med information om bl.a. aktuellt värde av intjänade rättigheter. D.v.s. de försäkrade får årligen veta värdet av sitt tjänstepensionskonto. Däremot är det enligt min mening

endast en av de stora tjänstepensionsadministratörerna som ger en lämpligt utformad pensionsprognos för avgiftsbestämd pension.

För lite drygt tio år sedan fanns inga pensionsbesked alls till de försäkrade i det allmänna systemet. Tjänstepensionsbesked inom de då, med undantag av SAF-LO avtalet, förhärskande förmånsbestämda tjänstepensionerna fanns knappt.¹

Utvecklingen av pensionsinformationen det senaste decenniet har således varit omfattande och positiv. Från att i princip inte ha fått någon pensionsinformation alls får de försäkrade nu årligen omfattande sådan information. Vad är då problemet?

Problemet är att de försäkrade från att inte ha fått pensionsinformation överhuvudtaget nu får omfattande pensionsinformation som:

- är ofullständig
- förmedlas styckevis och överlappande
- förmedlas enligt olika informationsprinciper
- bygger på sämre än bästa tillgängliga information

Ofullständig information

Att informationen från tjänstepensionsleverantörerna är ofullständig beror inom de kommunala, landstingskommunala och statliga avtalsområdena på att det allttjämt finns problem med registeruppgifterna. Enligt det begrepp som används i branschen är registeruppgifterna inte fullt ut aktualiserade. Det gör att ett betydande antal försäkrade inom dessa avtalsområden allttjämt inte får den information de borde få. Att problemet med icke aktualiserade uppgifter allttjämt kvarstår, trots att beslut fattats ett flertal gånger för att avhjälpa problemet, är anmärkningsvärt.

De två stora tjänstepensionsavtalen på den privata arbetsmarknaden har i princip inga problem med sin registerhållning och deras tjänstepensionsinformation bygger på i princip fullständig information. Att det inom det offentliga avtalsområdet fortfarande finns problem med den grundläggande informationen anser jag är beklagligt. Staten och kommunerna borde vara föredömen inom detta område.

I de fall en försäkrad har tjänstepensionsrättigheter inom ett statligt eller kommunalt område och dessa inte är aktualiserade, eller av annan orsak inte överförs till minpension.se på det sätt uppgifterna ska tillhandahållas, blir även informationen på minpension.se ofullständig.

Att informationen på minpension.se inte är mer komplett än vad den är vid denna tidpunkt – fem år efter att tjänsten startades – beror också på att flera privata pensionsinstitut inte överför all den information som de kan och borde överföra. Att så är fallet är inte rimligt.

---

¹ Inom ITP har pensionsbesked funnits sedan sent 1980-tal.

Ytterligare ett allvarligt problem är att då pensionsinformation saknas, informeras inte alltid den försäkrade om detta förhållande. I vissa situationer är sådan information inte möjlig att ge, men i andra fall skulle det vara möjligt men kräva utvecklingsinsatser.

Informationen förmedlas styckevis och överlappande

De försäkrade får sin pensionsinformation från flera olika håll. Den allmänna pensionen informeras om i det orange kuvertet. Informationen om tjänstepensionen kan komma från en eller flera s.k. valcentraler, och/eller från ett eller flera försäkrings- eller fondbolag som den försäkrade valt för sin tjänstepension. Information från valcentraler och försäkringsbolag är ibland överlappande, d.v.s. avser en och samma försäkring.

Inom det statliga avtalsområdet kommer tjänstepensionsinformation dels från SPV, dels från Kåpan Pensioner och, om den försäkrade valt annan försäkringsgivare än Kåpan Pensioner för sin individuella ålderspension, från den valda försäkringsgivaren.

På det kommunala och landstingskommunala området kommer informationen vanligen från KPA vad gäller förmånsbestämd pension. Vad gäller avgiftsbestämd tjänstepension fås informationen om den pensionen från den valda försäkringsgivaren, som ofta är KPA men det finns flera andra försäkringsbolag som den försäkrade kan välja.²

Att informationen förmedlas styckevis och delat och ibland överlappande gör det förstås svårare för de försäkrade att förstå den. Förfarandet medför risk både för att den försäkrade underskattar sin framtida pension och för att hon eller han överskattar den. Det finns t.ex. undersökningar som visar att många försäkrade missförstår informationen i orange kuvertet som att den skulle avse hela pensionen, dvs. innefattande också tjänstepensionen³. Risk för överskattning av pensionen uppstår om överlappande information uppfattas avse olika pensioner.

På minpension.se återges den pensionsinformation som levereras på ett pedagogiskt sätt – samlat och utan överlappning, men ibland utan att vara komplett.

Informationen förmedlas enligt olika principer

Tydligast skiljer sig informationsprinciperna åt mellan olika aktörer vad gäller pensionsprognoser.

För de avgiftsbestämda tjänstepensionerna på den privata arbetsmarknaden lämnar administratörerna endast prognoser för den i sammanhanget mindre betydelsefulla

---

² Mer precist gäller att information om intjänad pensionsrätt per 1997-12-31 lämnas av den administratör som arbetsgivaren där arbetstagaren var anställd det datumet anlitar. Uppgift om förmånsbestämd ålderspension/livränta enligt PFA eller KAP-KL lämnas av den administratör som arbetsgivaren som ska betala förmånen anlitar.

³ Varje år mäts mottagande m.m. av orange kuvertet i en enkätundersökning. År 2009 svarade 41 procent i denna undersökning att de vet eller tror att kuvertet innehåller information om tjänstepensionen och 14 procent svarar pension från privat pensionssparande.

ITPK. Fora ger ingen pensionsprognos avseende det till antalet försäkrade största tjänstepensionsavtalet, avtalspension SAF-LO. Collectum har hittills inte haft någon pensionsprognos i pensionsbeskeden för ITP 1, men planerar att ha sådan från 2011.

På det statliga området ger Kåpan Pensioner en slags prognos i form av en beräkning av vad vid prognostidpunkten intjänat pensionskapital skulle ge i månatlig pension från 65 års ålder. Den prognosen beaktar således inte intjänande av nya pensionsrätter fram till den antagna pensionsåldern.

Orange kuvertets pensionsprognoser, liksom KPA:s på det kommunala området och Collectums vad gäller ITP 2, bygger däremot på ett antagande om fortsatt intjänande av pensionsrättigheter fram till pension.

Således används tre mycket olika informationsprinciper. Det gör det nära nog omöjligt för de försäkrade att förstå de olika pensionsbesked de får. Det finns många andra, men mindre betydelsefulla, skillnader som också försvårar tolkningen och därmed försämrar värdet av pensionsinformationen.

På minpension.se görs – för alla de försäkringar minpension.se får tolkningsbara uppgifter om – prognoser som i stort sett följer en likformig informationsprincip. Likformigheten är dock inte så fullständig som den borde och med ännu mer utvecklad informationsöverföring till minpension.se skulle kunna bli.

Pensionsinformationen bygger på sämre än bästa tillgängliga information

Pensionsinformationen i form av pensionsprognoser utgår i vissa fall från mindre detaljerad information än vad som faktiskt finns tillgänglig. T.ex. görs vissa prognoser på minpension.se utan att beakta individuella val beträffande återbetalningsskydd eller familjeskydd. Att så sker beror bl.a. på att minpension.se ännu inte har tillgång till sådan information. Likaså är antagandena om olika tjänstepensioners avgiftsuttag mer schabloniserat i prognoserna än vad som är nödvändigt. Det finns fler exempel på att prognoserna görs med information mindre än den som faktiskt finns tillgänglig.

Hur problemen ska åtgärdas

Mina förslag syftar till att avhjälpa informationsproblemen genom att åstadkomma en pensionsinformation som:

- vad gäller åtminstone allmän pension och tjänstepension är i det närmaste fullständig på minpension.se
- förmedlas enligt samma informationsprinciper av såväl myndigheter, valcentraler, försäkrings- och fondbolag som av minpension.se
- bygger på bästa tillgängliga information
- förmedlas mindre styckevis genom att orange kuvertets prognos om allmän pension kompletteras med en sammanfattande prognos av total förväntad tjänstepension

Dessa förbättringar föreslår jag ska genomföras i samarbete mellan arbetsmarknadens parter, deras valcentraler, branschföreträdare, minpension.se och Pensionsmyndigheten.

Jag lämnar inget förslag som syftar till att minska överlappningen av pensionsinformation. För att undvika överlappning skulle krävas att försäkringsgivare inom tjänstepensionsavtalen förhindras att skicka information till de försäkrade i de fall motsvarande information lämnas av annan aktör. Jag anser inte att ett sådant förbud kan motiveras av de problem överlappningen orsakar. Jag anser dock att avtalsparterna bör vara uppmärksamma på problemet och söka minimera det. Med lika informationsprinciper för pensionsinformationen, och en ökad användning av minpension.se, bör det problem som överlappande information utgör minska.

Förslaget att komplettera orange kuvertet med en sammanfattande total prognos för varje försäkrads tjänstepension skulle kunna kritiseras för att i sig öka omfattningen av överlappande pensionsinformation. Jag menar dock att förslaget utformning – att endast avse en sammanfattande total prognos, dvs. ett belopp för all tjänstepension – gör att risken minskar för att de försäkrade ska addera pensioner som i själva verket är samma pension. Vidare anser jag att värdet av en större grad av helhetsinformation i orange kuvertet vida överstiger kostnaderna för de missförstånd som en sådan information medför.

1.1 Allmänna överväganden

Målet för mitt arbete har varit att varje pensionsförsäkrad i Sverige ska få möjlighet att få veta sin aktuella pensionssituation, främst i form av en prognos för den framtida månatliga pensionen. Med pension menar jag här summan av allmän pension och tjänstepension.

Hittills har arbetet med att förbättra pensionsinformationen skett på frivillig grund. Det är önskvärt att så kan ske även framgent. När det gäller information om hela pensionen har verktyget varit minpension.se. Här har arbetsmarknadens parter, försäkringsbranschen och statliga myndigheter samarbetat för ett gemensamt mål till nytta för de försäkrade. Den frivilliga egna utvecklingen inom respektive avtalsområde och det frivilliga samarbetet mellan olika aktörer i minpension.se har i flera avseenden varit framgångsrikt. Den frivilliga metoden har dock inte nått tillfredsställande resultat i den takt som borde ha varit möjlig.

Att flera försäkringsbolag valt att leverera information avseende färre pensionsprodukter och mindre informationsrikt till minpension.se än vad de gör till t.ex. försäkringsförmedlare är enligt min mening inte rimligt. För bolagens kunder innebär det att bolagen ger en sämre service än vad de enkelt skulle kunna ge. Det borde vara skäl nog för dem att snabbt ge fullödlig information till minpension.se.

För samhället innebär leveransbristerna att det blir svårare än nödvändigt för de försäkrade att få reda på sin förmodade framtida pension – vilket i sin tur medför att det är svårare att fatta medvetna val om arbete, sparande och konsumtion än vad det borde vara. Mot bakgrund av den stora betydelse pensioner har för de försäkrade och för samhällsekonomin anser jag att det allmänna inte bör acceptera att pensionsinformation som finns tillgänglig inte är åtkomlig för de försäkrade via minpension.se.

I mina samtal med arbetsmarknadens parter och branschrepresentanter samt med minpension.se har jag dock fått besked som gör att jag bedömer det som att flera betydelsefulla förbättringar av pensionsinformationen bör kunna ske inom en snar framtid.

För att ge regeringen underlag för att konstatera om aviserade förbättringar förverkligats väljer jag att föreslå att regeringen ska ge Pensionsmyndigheten i uppdrag att följa och rapportera framstegen, eller avsaknaden av dem, i de avseenden jag bedömt som viktiga. I flera fall har Pensionsmyndigheten inte direkt ansvar för eller någon beslutsmakt beträffande de förhållanden som jag föreslår att myndigheten ska åläggas att rapportera om. Mitt valda tillvägagångssätt är en följd av att det finns ett stort och angeläget utvecklingsbehov samtidigt som jag bedömer att det är önskvärt att det behovet tillgodoses genom frivillig samverkan.

De senaste 15 åren har en genomgripande modernisering av Sveriges allmänna pensionssystem genomförts. Tjänstepensionsavtalen har i stor utsträckning, om än enligt min mening inte tillräcklig, moderniserats i samma riktning. Genom dessa förändringar har Sverige nu pensionssystem som i stort är väl utformade för en befolkning med ökande genomsnittsålder och medellivslängd och för en mer globaliserad värld. Reformerna gör att Sverige i detta avseende är starkare rustat än vad de flesta andra länder är.

För att de försäkrade och vår sammantagna ekonomi ska kunna få full nytta av dessa nya pensionssystem krävs dock att de försäkrade har en grundläggande kunskap om hur deras egna val av arbete, konsumtion och sparande och investeringsval i premie- och tjänstepensionen samt pensionsålder påverkar deras pension. De förbättringar av pensionsinformationen jag föreslår är således nödvändiga för att de försäkrade och det svenska samhället ska kunna skörda de fulla frukterna av de stora investeringar som lagstiftaren och arbetsmarknadens parter genomfört i omläggningarna av de olika pensionsordningarna.

1.2 Sammanfattning av förslagen

Jag föreslår att regeringen ska ge Pensionsmyndigheten i uppdrag att:

1. inleda ett arbete tillsammans med parterna på arbetsmarknaden, deras valcentraler och minpension.se som syftar till att från våren 2012 inkludera en sammanfattad prognos för den försäkrades totala tjänstepension i det orange kuvertet.
2. rapportera ökningen av de produkter stora aktörer så som AMF, Folksam, Handelsbanken, KPA, Länsförsäkringar, Nordea, SEB Trygg Liv, Skandia och Swedbank ger information om till minpension.se, samt ökningen av informationsinnehållet i befintliga produkter.
3. söka överenskomma med parterna på arbetsmarknaden om att de, vid upphandling av försäkringsbolag eller fonder, som avses ingå som ett val i tjänstepensionen, ska ha som ett krav att bolaget är en god leverantör av information till minpension.se.
4. söka överenskomma med parterna och deras valcentraler om att dels i sina pensionsbesked alltid ha en pensionsprognos, enligt de gemensamma beräkningsprinciper för pensionsprognoser som Pensionsmyndigheten, parterna och branschen enligt punkt 5 nedan ska ta fram, dels i övrigt överenskomma om viss standardisering av pensionsbesked.
5. avsluta det arbete som Försäkringskassans s.k. prognosprojekt inlett och med arbetsmarknadens parter och minpension.se överenskomma om de beräkningsprinciper som ska gälla för pensionsprognoser samt i övrigt överenskomma om en lämplig informationsstandard för pensionsbeskeden.
6. rapportera efterlevnaden av beslutade beräkningsprinciper och övrig standardisering av informationen, t.ex. vad gäller informationens innehåll och ordbruk.
7. att verka för att minpension.se senast den 1 juli 2010 har utvecklat en kvalitetsredovisning av informationen på minpension.se. Vid behov bör Pensionsmyndigheten bistå minpension.se i utvecklingen av kvalitetsredovisningen. Pensionsmyndigheten bör vidare ges i uppdrag att årligen rapportera kvalitén på minpension.se till regeringen.
8. tillsammans med Försäkringsförbundet och minpension.se analysera på vilket sätt minpension.se kan utvecklas till en kostnadseffektiv, generell plattform, ett nav, för informationsöverföring mellan olika aktörer inom pensionsområdet, med syfte att långsiktigt förbättra och förbilliga pensionsinformationen till de försäkrade i olika kanaler.
9. utreda om det finns ett behov av att förbättra statistiken inom pensionsområdet samt ge förslag på hur det i så fall ska ske.

Jag föreslår vidare att regeringen ska ge Pensionsmyndigheten i uppdrag att till regeringen avrapportera slutförandet alternativt framåtskridandet av samtliga uppdrag den 31 december 2010.

För att söka förverkliga den sedan länge beslutade registervården inom det statliga avtalsområdet föreslår jag att regeringen ska ge SPV i uppdrag att senast den sista mars 2010 inkomma med en tidplan för aktualisering av de uppgifter som krävs för att ge individuell pensionsinformation. När det gäller registervården inom det kommunala och landstingskommunala avtalsområdet föreslår jag att regeringen ska ge Pensionsmyndigheten i uppdrag att i samverkan med Sveriges Kommuner och landsting (SKL) att senast till den sista mars 2010 ta fram en tidplan för aktualiseringen. I båda fallen ska målet vara att aktualiseringen ska vara slutförd senast våren 2012.

Avslutningsvis föreslår jag att Arbetsgivarverket, SEKO, Offentliganställdas förhandlingsråd (OFR) och SACO-S ska ta initiativ till att säkerställa att SPV och Kåpan Pensioner i den utveckling av sina pensionsbesked som nu inletts slutförs på ett sådant sätt att statligt anställda, och före detta statligt anställda, får besked om sin statliga tjänstepension i ett och samma årliga pensionsbesked. I detta bör, i likhet med vad som är fallet inom det privata avtalsområdet, även ingå information om kontoställningen m.m. och pensionsprognos för personer som för den valbara delen av pensionen valt annat försäkringsbolag än Kåpan. Enligt min uppfattning ska målet vara att detta sammanhållna statliga tjänstepensionsbesked ska finnas från och med år 2011.

1.3 Hur arbetet med skrivelsen har bedrivits

Jag har under arbetet vid flera tillfällen träffat representanter för arbetsmarknadens parter; Kommunal, LO, OFR, PTK, SACO, Arbetsgivarverket, SKL och Svenskt Näringsliv. Jag har träffat de privatanställdas pensionsadministrationsbolag eller s.k. valcentraler i form av Fora och Collectum. Vidare har jag träffat representanter för Försäkringsförbundet och i samband med det även bolagsrepresentanter samt KPA Pension, SPV samt Kåpan Pensioner. Jag har också haft löpande kontakt med företrädare för minpension.se.

Arbetet med detta uppdrag har löpt parallellt med bildandet av Pensionsmyndigheten. De förslag som jag lämnar i denna skrivelse har tagits fram med det uttalade syftet att lämnas över för fortsatt arbete och genomförande av den nya myndigheten. Detta förhållande har bestämt karaktären på skrivelsen.

Denna skrivelse är vare sig början eller slutet på arbetet med att förbättra pensionsinformationen i Sverige. Men den syftar till att föra arbetet framåt. Själva arbetet kommer att behöva utföras av bl.a. arbetsmarknadens parter, deras valcentraler, försäkrings-, bank- och fondbolag, SPV, Kåpan Pensioner, minpension.se och Pensionsmyndigheten i målmedvetet och långvarigt samarbete.

Skrivelsen har utformats med hjälp av professionella och vänliga insatser från flera personer från tjänstepensionsbranschen. Jag vill framföra ett stort och varmt tack till Collectum, Fora, KPA, Kåpan Pensioner, SKL, SPV och minpension.se för alla upplysningar.

2. Hur stor är tjänstepensionens andel av hela pensionen?

Detta avsnitt är mer tekniskt än skrivelsen i övrigt och relevant för mitt informationsuppdrag främst genom att det belyser tjänstepensionsordningarnas betydelse och därmed betydelsen av samlad pensionsinformation och enhetliga informationsprinciper. Det är möjligt att utan risk för förståelseförlust gå direkt till förslagen i avsnitt 2.6.

Behovet av en samlad pensionsinformation har sin grund i att en lön ger flera pensioner. De flesta av oss får endast lön från en arbetsgivare åt gången, men som pensionärer kommer vi att få vår inkomst, vår pension, från flera olika pensionsinstitut. Ju fler avtalsområden en försäkrad arbetat inom under livet, desto fler pensioner blir det. Till det kan läggas att arbete utomlands ytterligare ökar antalet pensionsinstitut som vi har pension från. Dessutom är det så att även inom ramen för ett och samma tjänstepensionsavtal kan tjänstepensionen betalas ut från flera olika pensionsinstitut.

Det finns skäl för att pension tjänas in och förmedlas enligt olika regelverk och av olika pensionsinstitut. Det är ett resultat av medborgarnas fria avtalsrätt och har bland annat den positiva effekten att minska såväl ekonomiska risker som den risk lagstiftaren kan utgöra för att förändra medborgarnas spelregler. Samtidigt är de olika regelverken och vem som administrerar dem av underordnad betydelse för de flesta pensionsförsäkrade och blivande pensionärer jämfört med betydelsen för den arbetande av den förväntade pension som pensionsreglerna sammantaget ger upphov till. Det torde dessutom för de flesta försäkrade vara lättare att förstå och acceptera den komplicerade ordningen med flera olika källor till pensionen om pensionsinformationen kan ges en enhetlig struktur och presenteras samlat.

I det allmänna pensionssystemet intjänar nära nog alla personer i yrkesaktiva åldrar pensionsrätt. Att så är fallet beror på att pensionsrätt intjänas för nästan alla typer av inkomster: lön, egenföretagarinkomster, alla socialförsäkringsersättningar och arbetslöshetsersättning. I vissa situationer intjänas pensionsrätt även utan att det ligger någon pensionsgrundande inkomst i botten. Det är fallet vid s.k. barnår, högskolestudier och plikttjänst. Personer med sjuk- eller aktivitetsersättning (förtidspension) intjänar pensionsrätt inte bara på den ersättning de får utan också på den s.k. antagandeinkomst som legat till grund för beräkningen av deras ersättning. Inkomstbegreppet i den allmänna pensionsförsäkringen är således mycket brett.

Det brett angivna inkomstbegreppet avgränsas neråt av den tröskel som anges av grundavdraget, som också är gränsen för deklarationsskyldighet, och uppåt av intjänandetaket. Tröskeln är för närvarande 42,3 procent av prisbasbeloppet, dvs. ett årsbelopp på 17 900 kronor år 2010. Intjänandetaket är 7,5 inkomstbasbelopp vilket år 2010 motsvarar 383 250 kronor, motsvarande en månadslön på 31 900 kronor.⁴

Av alla män med någon pensionsgrundande inkomst år 2007 hade 21 procent, eller 610 000 personer, inkomster över taket. Motsvarande andel för kvinnorna var 7 procent, eller 200 000 personer. Av männens totala pensionsgrundande inkomst låg 15 procent över taket. Motsvarande andel för kvinnornas inkomster var 6 procent.⁵

I jämförelse med löntagarnas totala arbetsinkomster på 1 184 miljarder kronor år 2007 är de inkomster som ger pensionsrätt i det allmänna pensionssystemet brett och ”kort”. År 2007 var det allmänna pensionssystemets avgiftsunderlag ca 126 miljarder kronor bredare än löntagarnas totala arbetsinkomster, fördelat på 74 miljarder kronor i socialförsäkrings- och arbetslöshetstransfereringar, 35 miljarder kronor egenföretagarinkomster och 17 miljarder kronor s.k. pensionsgrundande belopp.

I och med att 134 miljarder kronor av löntagarnas inkomster låg över taket kan de inkomster som gav pensionsrätt i det allmänna systemet beskrivas som ”kortare” än löntagarnas totala arbetsinkomster.

De inkomster som ger tjänstepension ligger närmre löntagarnas totala arbetsinkomster än vad socialförsäkringens pensionsgrundande inkomster och belopp gör. Främst beror detta på att inkomster över taket ligger till grund för tjänstepension, men det förklaras också av att tjänstepension inte intjänas för pensionsgrundande belopp. Tjänstepension tillgodoräknas inte heller för socialförsäkringsersättningar på det sätt som sker i det allmänna systemet. Många tjänstepensioner har dock s.k. premiefrielseförsäkringar som gör att den försäkrade fortsätter att tjäna in tjänstepensionsrätt under perioder då socialförsäkringsersättning ersätter lön.

---

⁴ För att intjäna maximal pensionsrätt krävs dock en inkomst om 8,07 inkomstbasbelopp – detta beroende på att från inkomsten dras den allmänna pensionsavgiften innan pensionsunderlaget beräknas.

⁵ Uppgifter från Orange rapport 2008, diagram i mittuppslagets marginaler.

Tabell 1. Inkomster som ger pension, uppskattning, miljarder kronor, 2007

		Allmän pension	Tjänstepension*
Förvärvsinkomster	under tak	1 050	1 050
	över tak ⁶	-	134
Egenföretagarinkomster (över tak 4)	under tak	35	-
			-
Transfereringar (över tak ca 9)	under tak	74	-
Pensionsgrundande belopp		17	
S:a inkomster som för vilka pensionsrätt intjänas		1 176	1 184

* De exakta inkomster som enligt tjänstepensionsavtalen ligger till grund för tjänstepension har inte beräknats. I stället har de redovisade delarna av det allmänna pensionssystemets avgiftsunderlag använts för att uppskatta dessa.

Allmän pension och tjänstepension – förändring inom kommunicerande kärn

Det allmänna pensionssystemet och tjänstepensionsavtalen har under lång tid utvecklats med beaktande av varandras existens och utformning.

Tjänstepensionsavtalen har utformats bl.a. med tanke på vilka inkomster som är försäkrade i det allmänna pensionssystemet – särskilt betydelsefullt har nivån på den högsta inkomst som är försäkrad i det allmänna pensionssystemet varit, det vill säga taket. Detta tak var från ATP-systemets introduktion 1960 uttryckt som 7,5 (pris)basbelopp. Genom att inkomsterna stigit betydligt snabbare än priserna, i genomsnitt ca 2 procent per år, sjönk andelen inkomster som var försäkrade i det allmänna pensionssystemet kraftigt. Under de 41 år som intjänandetaket var prisindexerat ökade inkomsterna med omkring 125 procent mer än priserna.

Pensionsreformen ändrade definitionen av intjänandetaket och sedan år 2001 uttrycks intjänandetaket som 7,5 *inkomstbasbelopp*. Eftersom inkomstbasbeloppet följer genomsnittinkomstens utveckling är numera andelen inkomster som är försäkrade i det allmänna pensionssystemet i princip konstant. Tjänstepensionsavtalen har efter pensionsreformen ändrats så att de också uttrycks i inkomstbasbelopp.

Med det i 41 år prisindexerade intjänandetaket sjönk taket i förhållande till inkomsterna varje år som realinkomsterna utvecklades positivt. En allt större andel av löntagarnas inkomst blev då försäkrad i tjänstepensionssystemen. Denna utveckling

⁶ Samma pensionsavgift i form av arbetsgivaravgift på 10,21 procent tas ut på inkomstdelar över taket som därunder. Denna avgift är en skatt och förs som en sådan till statsbudgeten. År 2007 uppgick denna skatt till 12,6 miljarder kronor.

avbröts genom pensionsreformen, men under lång tid framöver kommer en allt större andel av pensionsutbetalningarna att komma från tjänstepensionssystemen. Bland annat som en följd av att intjänandetaket enbart var prisindexerat.

Ett annat exempel på den dubbelriktade påverkan mellan det allmänna pensionssystemets och tjänstepensionssystemens utformning gäller pensionsavgifternas nivå. Det är osannolikt att avgiften till det allmänna pensionssystemet skulle ha stannat vid 18,5 procent av den pensionsgrundande inkomsten (vilket kommit att innebära 17,21 procent av bruttoinkomsten) om inte det funnits tjänstepensionssystem med bred täckning och med betydelsefulla kompletterande pensionsavsättningar.

Vidare har avsättningarna till tjänstepensionsavtalen höjts åren efter pensionsreformen. Förmodligen bland annat som en följd av de i genomsnitt lägre pensioner som reformen kommer att innebära om inte pensionsåldern stiger. I viss utsträckning kan de högre avsättningarna till tjänstepensionerna som pensionsreformen troligen bidragit till anses ha motverkat det syfte med reformen som var att höja den faktiska pensionsåldern.

Det är svårt att entydigt beskriva pensionernas storlek

Det finns ett stort antal vägval att göra när man ska beskriva pensionernas storlek och olika pensionsordningars relativa betydelse.⁷ Olika metoder ger väsentligen olika svar på en till synes enkel och berättigad fråga. Bland annat genom att pensionssystem sträcker sig över lång tid medför de förändringar i systemen som från tid till annan görs, att olika pensionsdelar kommer att vara olika viktiga för olika åldersgrupper. Dessutom skiljer sig betydelsen av de olika delarna väsentligt åt för olika inkomsttagare – tjänstepensionen är av mycket större betydelse för löntagare med inkomster över taket än för de med lägre inkomster. Genom att storleken på olika pensionsdelar dessutom är beroende av förhållanden som det endast kan göras osäkra prognoser för, t.ex. kapitalavkastningens förhållande till inkomstillväxten, ökar svårigheterna att på ett entydigt och därmed begripligt sätt beskriva betydelsen av olika pensionsdelar.

Jag har inte lyckats åstadkomma en entydig och enkel beskrivning av olika pensioners storlek och relativa betydelse. I stället redovisas resultatet av fem olika synsätt för att beskriva de olika pensionsdelarnas storlek och betydelse. Var och en av metoderna har sina för- och nackdelar.

Nedan jämförs genomgående bruttopensioner med bruttoinkomster. I och med att pensioner och löneinkomster beskattas olika kan inte skillnader i bruttonivåer direkt översättas till motsvarande skillnader i inkomst efter skatt. Pensioner beskattas högre

---

⁷ En beskrivning av sådana vägval finns i *How Large Will the National Pension Be?* Ole Settergren i *Nordisk Försäkringstidskrift*, 2006:3

än löneinkomster.⁸ För att justera för det skulle pensionsnivåerna här behöva minskas med ca två procentenheter.

Ytterligare en förenkling som görs nedan är att balanseringens påverkan inte beaktas. Balanseringen har en negativ effekt på inkomst- och tilläggspensionerna år 2010 med 1,7 procent. Genom att följsamhetsindexeringen också är negativ, minus 1,3 procent, indexeras 2010 inkomst- och tilläggspensionerna ned med totalt 3 procent. De med lägst pensioner kompenseras för detta helt eller delvis genom höjd garantipension och/eller höjd BTP. Enligt Försäkringskassans senaste prognos kommer balanseringen att vara aktiv även 2011, 2012 och 2013. Skulle prognosen realiseras leder det till lägre allmän pension och en lägre andel allmän pension (och större andel tjänstepension) av total pension än vad som skulle vara fallet utan balansering. Ur detta perspektiv innebär beskrivningarna nedan i likhet med att bruttopensioner jämförs med bruttoinkomster en viss överskattning av den allmänna pensionen och av pensionsnivåerna totalt sett.

2.1 Olika pensionsordningars penningflöden och kapital

År 2007 betalades sammanlagt 350 miljarder kronor i pensionsavgifter till det allmänna pensionssystemet och tjänstepensionsavtalen och privata pensionsförsäkringar (p-skattade). Det motsvarar 28 procent av lönesumman i Sverige 2007.

I beloppet 350 miljarder kronor ingår inte statsbudgetens kostnader om totalt 43 miljarder kronor för garantipension, änkepension, bostadstillägg till pensionärer (BTP) och äldreförsörjningsstöd (ÄFS).

Avgiftsinbetalningarna/premierna överstiger pensionsutbetalningarna och det pågår således en uppbyggnad av pensionskapital. Den stora kapitaluppbyggnaden sker inom tjänstepensionssystemet där inflödet av premier 2007 översteg pensionsutbetalningarna med hela 70 miljarder kronor. En viss kapitaluppbyggnad sker också inom det allmänna pensionssystemet – i princip är den helt hänförlig till premiepensionssystemet.

---

⁸ Genom att pensioner i allmänhet är betydligt lägre än inkomsterna kommer många löntagare som betalar statlig inkomstskatt inte att betala sådan skatt som pensionärer. För sådana individer sjunker skatten vid övergång från förvärvsaktivitet till pension.

Tabell 2. Flöden och kapital 2007 i olika pensionsordningar, miljarder kronor

Pensionsordning	Pensionsavgifter/premier	Förvalt kapital	Utbetalda pensioner
Allmän pension	218	1 209*	186**
Tjänstepension	119	1 295	49***
Privat pension	13	410	19
Totalt	350	2 915	254

Källa: Orange rapport 2008.

* Fördelningssystemets s.k. avgiftstillgång är här inte medräknad. Avgiftstillgången var 6 477 miljarder den 31 december 2007.

** Avser enbart inkomstgrundad ålderspension, dvs. tilläggs-, inkomst och premiepension. Utöver dessa betalade staten garantipension (20 miljarder kr), änkepensioner (15 miljarder kr), BTP och äldreförsörjningsstöd (sammanlagt 8 miljarder kr).

*** Avser enbart ålderspensioner.

De olika pensionssystemens relativa betydelse i de tre redovisade avseendena framgår ännu tydligare om flödena och kapitalet uttrycks i procent av respektive total. Allmän inkomstgrundad pension utgjorde 73 procent av totalt utbetalade pensioner. (Beaktas även garantipension, änkepension, BTP och äldreförsörjningsstöd ökar andelen till 77 procent.) Tjänstepension utgör 19 procent av totalt utbetald pension och privata pensioner 8 procent.

Av totala avgiftsinbetalningar avser 62 procent det allmänna pensionssystemets inkomst-/tilläggs- och premiepension, 34 procent avser tjänstepension och endast 4 procent avser privata pensionsförsäkringar. Det pågående skiftet mot större betydelse för tjänstepension framgår tydligt genom dess större andel av avgifts-/premieinbetalningarna jämfört med deras lägre andel av de totala pensionsutbetalningarna. De relativt låga avsättningarna till privat pensionsförsäkring är något överraskande mot bakgrund av att en stor andel löntagare gör sådana avsättningar.

Om avgiftsinbetalningarnas/premiernas storlek 2007 används som utgångspunkt för att beskriva de olika pensionsordningarnas betydelse skulle man, starkt förenklat, kunna hävda att informationen i orange kuvertet endast avser 62 procent av helheten för de försäkrade. De resterande 38 procenten för att få helheten kan de försäkrade i bästa fall få genom att addera information från Fora, KPA, Collectum, SPV/Kåpan samt i förekommande fall valda försäkringsbolag. En i de flesta fall enklare och bättre metod är naturligtvis att anmäla sig på minpension.se, varvid de flesta men inte alla får en komplett pensionssammanställning och pensionsprognos.

Detta sätt att beskriva de olika pensionsordningarnas betydelse är dock bristfälligt, bland annat av följande skäl:

- beskrivningen utgår från inflödena ett enda år trots att inflödenas relation inte har varit fast över tiden
- beskrivningen antar underförstått att alla avgiftsinflöden genererar lika mycket i pension, vanligen – bl.a. i orange kuvertet och på minpension.se – antas

avkastningen på fonderad pension väsentligen överstiga inkomstillväxten, som är avkastningen i inkomstpensionssystemet. Om avkastningen överstiger inkomstillväxten underskattar beskrivningen de i betydligt större utsträckning avkastningsbaserade tjänstepensionerna.

- beskrivningen är ett medelvärde för alla avgiftsflöden – i och med att tjänstepensionsavgifter (premier) avser inkomstdelar över tak till jämförelsevis färre försäkrade överdriver beskrivningen tjänstepensionens betydelse för flertalet.

Tabell 3. Flöden och kapital i olika pensionsordningar 2007, procent

Pensionsordning	Pensionsavgifter/premier	Förvaltad kapital	Utbetalda pensioner
Inkomstgrundad allmän pension	62	41	73
Tjänstepension	34	45	19
Privat pension	4	14	8
Totalt	100	100	100

Förvaltad kapital och ofonderat åtagande

Inom tjänstepensionssystemen och privata pensioner närmar sig det förvaltade kapitalet pensionsskulden i respektive system. Att det inte går att likställa kapitalet med skulden beror bland annat på att det finns ofonderade statliga och kommunala tjänstepensioner. Vidare är en stor del av pensionsskulden förmånsbestämd varvid inte ens ett fullfonderat åtagande direkt kan likställas med tillgångarnas värde.

Det allmänna pensionssystemet är helt fonderat vad gäller premiepensionen – i det systemet är de fonderade tillgångarna definitionsmässigt lika med pensionsskulden.⁹ Inkomstpensionssystemets fonder – Första-Fjärde och Sjätte AP-fonden hade 31 december 2007¹⁰ tillgångar motsvarande 13 procent av systemets skulder. I internationell jämförelse är det en hög andel fondering inom ramen för ett fördelningssystem.

Den stora andelen ofonderade åtaganden i inkomstpensionssystemet förklarar varför andelen förvaltad kapital inom det allmänna systemet är så mycket lägre än såväl det allmänna systemets andel av avgifter/premier som dess andel av utbetalda pensioner. Skulle värdet av avgiftsflödet till inkomstpensionssystemet inkluderas i kategorin förvaltad kapital ökar det allmänna pensionssystemets andel av ”förvaltad kapital” till 80 procent. Som nämnts tidigare antas vanligen fördelningssystemets motsvarighet till kapital – i princip avgiftsflödet – växa i långsammare takt än avkastningen på fonderat kapital. Därmed blir också denna jämförelse haltande.

⁹ Premiépensionens traditionella livförsäkring utgör här ett till omfattningen litet undantag.

¹⁰ Genom främst prisfallet på aktier under 2008 föll buffertfondens värde till att den 31 december 2008 motsvara 9,5 procent av pensionsskulden.

2.2 Faktiska pensioners storlek 2006

I Försäkringskassans årsredovisning för 2008 beskrivs pensionernas storlek 2006 med utgångspunkt från SCB:s modell FASIT, som bl.a. utgår från taxerade inkomster varför även tjänstepensioner och privata pensioner kan beskrivas. Uppgifterna avser pensionärer som var 66 år eller äldre, totalt 1 573 000 personer.

Tjänstepensionen är minst betydelsefull för dem med lägst pension, den utgör 10 procent av den totala pensionen för pensionären vid 25:e percentilen, dvs. det pensionsbelopp som markerar gränsen för de 25 lägsta procenten av pensionsbeloppen. Andelen tjänstepension är 15 procent för medianpensionären och 17 procent för pensionären vid 75:e percentilen.

Andelen tjänste- och privata pensioner mätt på detta sätt är lägre än de 27 procent (19 + 8) som tjänstepension och privat pension summerar till i tabell 3. En mindre del av skillnaden förklaras av att garantipension inte ingår i tabell 3, skulle garantipension beaktas sjunker andelen tjänste- och privat pension till 25 procent. Den större delen av resterande skillnad torde förklaras av att över 75:e percentilen fortsätter andelen tjänste- och privat pension att växa, och växa kraftigt. Andra förklaringar är att definitioner av vad som ingår i tjänste- och privat pensionssparande kan skilja sig åt mellan beskrivningarna.

Tabell 4. Pension, kronor per månad före skatt år 2006, samtliga pensionärer

	25:e percentilen	Median (50:e percentilen)	75:e percentilen
Garanti-, inkomst-, tilläggs- och premiepension	7 154	10 127	13 156
Tjänste- och privat pension	823	1 849	2 787
Total pension	7 977	11 976	15 943
Total pension som procent av genomsnittlig pensionsgrundande inkomst 2006 (19 688)	41 %	61 %	81 %

Pensionsbeloppen i tabell 4 avser pensioner till pensionärer från ålder 66 till den äldsta pensionären. I beloppen ingår personer som endast intjänat pension ett fåtal år i Sverige. Det går inte att uttala sig om hur dessa pensioner förhåller sig till var och en av de pensionerades inkomst före pensioneringen. Tabell 4 innehåller således ingen information om hur de mycket de försäkrades inkomst försämrades när de övergick från att förvärvsarbeta till att vara pensionärer. För att ändå få en uppfattning om pensionsbeloppens storlek jämfört med de förvärvsaktivas inkomster kan beloppen i tabell 4 jämföras med, t.ex. genomsnittlig pensionsgrundande inkomst. År 2006 var den 19 688 kronor per månad.

Tabell 5. Medianpension 2006, i procent av pensionsgrundande inkomst 2006, samtliga pensionärer

	Median pension i procent av genomsnitts PGI, 2006	Andel av total pension, procent
Garanti-, inkomst-, tilläggs- och premiepension	51	85
Tjänste- och privat pension	9	15
Total pension	61	100

2.3 Faktiska pensioners storlek för årskullen född 1940

I en analys Folksam¹¹ låtit SCB göra har pensionerna för personer i årskullen född 1940 som tog ut pension 2005, det år de fyllde 65, jämförts med varje persons egen genomsnittsinkomst i åldern 60-64. I analysen ingår endast personer med 30 eller fler förvärvsår i Sverige. Analysen visar bland annat att den allmänna pensionen för denna årskull motsvarar 60 procent av den genomsnittliga inkomsten de fyra åren närmast före pensionsavgången, tjänstepensionen 17 procent och privat pension 6 procent av slutinkomsten definierad på detta sätt. I genomsnitt för denna årskull unga pensionärer utgör tjänstepension 20 procent av hela pensionen och privat pension 8 procent. Genom att flera delar i tjänstepensionerna och privat pensionssparande kan tas ut under kortare tid än livsvarigt är det sannolikt att årskullens andel tjänste- och privatpension kommer att sjunka framgent.

Tabell 6. Pensioner och pensionsnivåer år 2006 för personer födda 1940

Pensionsordning	Procentandel av i undersökningen ingående pensionärer (65 140) med respektive pension	Genomsnittlig pension 2006, kr månad	Procent av ”slutlön” (inkomst i ålder 60-64 år)	Andel av total pension, procent
Garanti-, inkomst, tilläggs- och premiepension	100	11 160	60	72
Tjänstepension	91	3 100	17	20
Privatpension	45	1 240	6	8
Totalt	-	15 500	83	100

Om inkomstillväxten skulle vara lika med normen 1,6, och balanseringen inte är aktiverad, kommer tilläggs- och inkomstpensionen att följa prisökningarna och vara fast i köpkraftstermer. Jämfört med inkomsterna för de yrkesaktiva sjunker dock värdet av pensionen årligen med 1,6 procent. Den årliga utvecklingen av tjänstepensionerna följer för årskullen född 1940 huvudsakligen prisutvecklingen.

¹¹ Folksam 2009-04-09, Välfärdsrapport – Vad blev det för pension, av Håkan Svärdman

Vissa, vanligen mindre betydelsefulla, delar av pensionen kan dock bero på avkastningens storlek.

2.4 Framtida pensioners storlek – med utgångspunkt från avgiftsprocenten

Tjänstepensionens betydelse för den totala pensionen kan, förenklat, beskrivas med utgångspunkt från avgifterna, 17,21 procent till allmän pension, varav 14,88 och 2,33 till inkomst- respektive premiepension uttryckt som andel av bruttointkomsten,¹² och 4,5 procent till tjänstepension under taket som alla stora avtalsområdet är på väg mot.

Om:

- den försäkrades inkomst växer i samma takt som den allmänna inkomstillväxten,
- de olika pensionsordningarna gjorde antaganden om livslängder, uttagsperiod, avkastning, avgifter och skatter, som medförde samma delningstal för alla pensionsdelar,

skulle tjänstepensionens andel av total pension vara lika med tjänstepensionsavgiftens andel av total avgift. Under taket innebär det att tjänstepensionens skulle utgöra drygt 20 procent $4,5 / (17,21 + 4,5)$ av den totala pensionen.

Dock skiljer sig de antaganden som görs vid beräkningen av det första pensionsbeloppet åtskilligt åt mellan olika pensionsordningar. Även inom det allmänna systemet skiljer de sig åt. Inkomstpensionens delningstal för en person född 1944 är 16,11 vid 65 års ålder. Premiepensionens motsvarande delningstal, vid fondförsäkring, är 13,46.¹³ Det innebär att en krona på premiepensionskontot vid 65 årsålder ger nästan 30 procent högre pension än en krona på inkomstpensionskontot. Premiepensionens delningstal vid traditionell livförsäkring ligger närmre inkomstpensionens, 15,91.¹⁴ Tjänstepensionernas delningstal, eller motsvarande, har jag inte införskaffat. Det är dock sannolikt att de i likhet med premiepensionens delningstal ligger lägre än inkomstpensionens. I så fall blir tjänstepensionens andel av den totala pensionen vid 65 sannolikt större än de 20 procent som avgiften under tak motsvarar.

Att premiepensionens delningstal vid fondförsäkring är lägre än inkomstpensionens beror huvudsakligen på att kapitalavkastningen antagits vara högre än inkomstillväxten. Ett sådant antagande påverkar också relationen mellan olika pensionskapital vid 65 årsålder. Överstiger kapitalavkastningen, netto efter avgifter

---

¹² Avgiften är 17,21 procent av bruttointkomsten, då blir avgiften till inkomst- respektive premiepension $17,21 * (16/18,5)$ och $17,21 * (2,5/18,5)$

¹³ Orange rapport 2008, sidan 82 och 84.

¹⁴ Ibid, sidan 84.

och skatter, inkomstillväxten kommer avtalspensionernas andel av den totala pensionen att bli än större.

I tabell 7A och 7B redovisas beräkningar av pensionens storlek i förhållande till slutinkomsten och tjänstepensionens andel av total pension för en försäkrad född 1980. Personen antas ha intjänat tjänstepensionsrätt med 4,5 procent av lönen hela livet. Vidare antas personen ha haft en inkomst under taket som varje år har växt i takt med den allmänna inkomstillväxten. Samma delningstal antas gälla för tjänstepension som för premiepension. Alla pensioner antas tas ut livsvarigt.

I tabell 7A har personen antagits börja arbeta vid 23 årsålder och sluta vid 65 års ålder – således ett yrkesliv omfattande 42 år. Med ett antagande om att avkastningen på premiepensionsfonderna och tjänstepensionen brutto är den som antas i orange kuvertet, dvs. avkastningen överstiger inkomstillväxten med 3,5 procent¹⁵ per år, så blir pensionen 73 procent av slutlönen (kompensationsgraden). Tjänstepensionens andel av den totala pensionen blir 30 procent. Antas i stället avkastningen vara lika med inkomstillväxten sjunker pensionen, kompensationsgraden, till 58 procent och tjänstepensionens andel av total pension sjunker till 23 procent.

Tabell 7A. Pensionsnivån, försäkrad född 1980, startar arbeta vid 23 slutar vid 65

	Delningstal	*3,5 procent		*Noll procent	
		Kompen- sationsgrad, %	Andel, %	Kompen- sationsgrad, %	Andel, %
Inkomstpension	18,06	37	51	37	65
Premiepension	14,37	14	19	7	13
<i>S:a allmän pension</i>		51	70	45	77
Tjänstepension	14,37	22	30	13	23
Summa		73	100	58	100

* Avser avkastningens antagna förhållande till inkomstillväxten, se även not 15.

Exempelindividens pension har påverkats kraftigt nedåt av den positiva livslängdsutvecklingen. Förväntad återstående livslängd vid 65 års ålder för årskullen född 1930 kan tjäna som jämförelsenorm, bl.a. eftersom det var ungefärligen med den årskullens livslängd som flera av beräkningarna i samband med pensionsreformen gjordes. Årskullen född 1930 hade vid 65 års ålder en förväntad återstående livstid om 15 år och 5 månader. Årskullen född 1980 har enligt prognosen vid 65 års ålder en förväntad återstående livstid om 21 år och 10 månader. Skulle årskullen född 1930 ha haft delningstal för inkomstpension hade det, vid 65 års ålder varit 14,84. Det kan jämföras med prognostiserat delningstal om 18,06 vid 65 årsålder för årskullen född

¹⁵ Kapitalavkastningen antas vara brutto 3,5 procentenheter högre än inkomstillväxten varje år, i såväl premie- som tjänstepensionen. Netto efter avgifter antas avkastningen för premiepensionen vara 3 tjänstepensionen 2,5 procent. Inga arvsvinster antas för tjänstepensionen, medan arvsvinsterna antas motsvara 7,63 procent vid 65 årsålder i inkomstpensionen och 8,00 i premiepensionen. Orsaken till att inga arvsvinster tillgodosåknats tjänstepensionen är att efterlevandeskydd m.m. har antagits vara mer omfattande i tjänstepensionen. I antagandet noll procent högre avkastning än inkomstillväxt antas denna avkastning gälla netto för såväl premie- som tjänstepension.

1980. Det 26 procent högre delningstalet påverkar pensionen – den månatliga – negativt med 26 procent. Den livsvariga förväntade pensionen, som andel av slutinkomsten, skulle i princip vara lika hög för båda årskullarna om delningstal funnits för båda.

I pensionssystemets årsredovisning finns en beräkning av s.k. behövlig pensionsålder för olika årskullar.¹⁶ Den är beräknad utifrån den pensionsålder som behövs för att pensionsnivån, i procent av slutlön, (månatlig) ska vara den samma för alla årskullar trots den antagna livslängdsökningen. Beräkningen av behövlig pensionsålder bortser helt från effekter av i förhållande till inkomstillväxten hög eller låg kapitalavkastning. Det gör att kompensationsgraden vid den behövliga pensionsåldern kommer att vara ”för hög” om kapitalavkastningen överstiger inkomstillväxten.

För årskullen född 1980 är den behövliga pensionsåldern 68 år. Arbetar exempelindividens från 23 årsålder till 68 års ålder blir pensionen i procent av slutlönen 89 procent om kapitalavkastningen varje år är 3,5 procentenheter mer än inkomstillväxten. I detta fall är tjänstepensionens andel av total pension 30 procent. Med noll procents högre avkastning än inkomstillväxt sjunker kompensationsgraden till 69 procent av slutlönen och tjänstepensionens andel av total pension till 22 procent.

Tabell 7B. Pensionsnivån, försäkrad född 1980, startar arbeta vid 23 slutar vid 68

	Delningstal	*3,5 procent		*Noll procent	
		Kompen- sationsgrad, %	Andel, %	Kompen- sationsgrad, %	Andel, %
Inkomstpension	16,24	45	51	45	65
Premiepension	13,27	17	19	9	13
<i>S:a allmän pension</i>		62	70	54	78
Tjänstepension	13,27	27	30	15	22
Summa		89	100	69	100

*Avser avkastningens antagna förhållande till inkomstillväxten, se även not 15.

Tjänstepensionens betydelse ökar dessutom naturligtvis om den försäkrade haft inkomster över taket och ju fler år sådana inkomster intjänats.

Nuvarande tjänstepensionsavtal kan, på lite sikt, med utgångspunkt från avgifternas relativa storlek och andra antaganden, för inkomsttagare med inkomster över taket, förväntas ge tjänstepensioner som motsvarar omkring 25 procent av den totala pensionen. För inkomsttagare med inkomster över tak är tjänstepensionen ännu mer betydelsefull.

¹⁶ Se Orange rapport 2008, sidan 37.

2.5 Framtida pensioners storlek med utgångspunkt från prognoserna på minpension.se

Den på flera sätt bästa källan till kunskap om såväl framtida pensioners sammantagna storlek som de olika pensionsdelarnas storlek är de prognoser som minpension.se gör. Minpension.se har relevanta inkomstuppgifter för de individer som gör prognoser och – de brister som finns till trots – den överlägset bästa avbildningen av de regler som bestämmer de olika pensionsdelarnas storlek. När det gäller allmän pension utgörs dessa regler av Försäkringskassans pensionsprognos och när det gäller tjänstepensioner används det prognosverktyg som företaget Capitex tillhandahåller. Den främsta nackdelen med att använda minpension.se som källa för kunskap om pensionernas förväntade framtida storlek är att de som gör pensionsprognoser på minpension.se inte är representativa för befolkningen i stort. Den näst mest betydelsefulla nackdelen med tillvägagångssättet är de kvalitetsbrister som finns i minpension.se och som beskrivs i avsnitt 5.3.

De resultat som presenteras i detta avsnitt är baserat på de 177 000 unika personer som loggade in på minpension.se under perioden första januari till sista mars 2009 och som beställde en prognos. Utav dessa kunde minpension.se beräkna 146 602 prognoser med samma förutsättningar. Det betyder att alla som har några undantag som t.ex. ”Har sjuk- och aktivitetsersättning” eller får kompletterande frågor, t.ex. ”Kontrollera samordning av tjänstepension” har tagits bort. Parametrarna för beräkningen har varit följande:

- Lön: den senaste lönen den försäkrade är registrerad för, alternativt själv matat in när han eller hon senast gjort prognos
- Lönetillväxt: 0 procent
- Kapitalavkastning: brutto 3,5 procent
- Pensionsålder: 65 år

Om nuvarande (= slutlön) är under 100 kronor så rensas personen bort. Det medförde att 3 745 personer togs bort. Orsaken till att dessa personer tagits bort är att med låg slutlön blir pensionsnivån i förhållande till den låga lönen mycket, och i många fall oinformativt, hög.

Materialet från minpension.se möjliggör redovisning av prognostiserad pension per avtalsområde. Här har valts att endast redovisa beräkningar för de tre olika kategorierna allmän pension, tjänstepension och privat pensionssparande.

Tabell 8. Framtida pensioners storlek, enligt prognoser i minpension.se, genomsnitt kronor per månad

Födelse- årtionde	Antal	Nulön= Slutlön	AP	Tjp	PPS	Pension vid 65	% av slutlön
40-tal	48 504	30 331	13 663	6 401	1 687	21 750	72
50-tal	45 549	32 470	13 094	8 075	2 501	23 670	73
60-tal	26 096	33 240	13 205	9 962	1 805	24 972	75
70-tal	18 029	31 961	13 620	10 395	1 451	25 466	80
80-tal	4 653	25 794	12 896	5 770	835	19 501	76

AP = allmän pension, Tjp = tjänstepension, PPS = privat pensionssparande

De här redovisade prognoserna från minpension.se ger pension, vid 65 års ålder, i procent av slutlön inklusive privat pensionssparande som ligger på drygt 70 procent av nuvarande och beräknad slutlön. Detta är något lägre än den nivå som Folksams analys av faktiska pensioner för årskullen född 1940 redovisar, 83 procent.¹⁷ Bortses från privat pensionssparande är pensionsnivån i minpension.se:s prognoser kring 70 procent, lite mindre för de äldre årskullarna och något högre för de yngre. I Folksams studie var nivån för allmän och tjänstepension 77 procent.

I årskullen född 1940, var enligt Folksams studie, andelen allmän pension 72 procent, andelen tjänstepension 20 procent och andelen privat pensionssparande 8 procent. I minpension.se:s prognoser är andelen allmän pension omkring 55 procent – om de snart pensionerade 40-talisterna och de särskilt osäkra uppgifterna för 80-talisterna bortses från. Tjänstepensionens andel av total pension har ökat till mellan 30 och 40 procent. Att andelen tjänstepension av total pension ökar för yngre personer är en väntad effekt av de förändringar som skett inom det allmänna pensionssystemet och av de förändringar – högre avsättningar – som beslutats inom tjänstepensionsavtalen. Förskjutningen är dock betydligt kraftigare än vad regelförändringarna ger anledning att anta är en korrekt beskrivning för genomsnittet av alla försäkrade.

Tabell 9. Framtida pensioners relativa storlek, enligt prognoser i minpension.se, procent

Födelseårtionde	Allmän pension	Tjänstepension	Privat pensionssparande	Totalt
40-tal	63	29	8	100
50-tal	55	34	11	100
60-tal	53	40	7	100
70-tal	53	41	6	100
80-tal	66	30	4	100

¹⁷ I Folksams studie jämförs pensionen med snittinkomsten vid ålder 60-64. Så har inte skett i minpension.se:s beräkning, utan där har faktisk eller uppgiven lön använts.

I likhet med vad som gäller de faktiska pensionerna för årskullen född 1940 påverkas prognoserna i minpension.se uppåt av att vissa tjänste- och privata pensioner (kan) tas ut på kort tid, t.ex. 5 år. I minpension.se antas uttagstiden vara 5 år i de avtal som har denna uttagstid såvida den försäkrade inte själv begär en längre uttagstid. De högre pensioner vid 65 års ålder som korta uttagstider medför innebär också att andelen tjänstepension av den totala pensionen blir missvisande hög i förhållande till de olika pensionsdelarnas betydelse under hela pensionstiden.

Vidare dras tjänstepensionens betydelse upp av att det är en övervikt av personer med ganska höga inkomster som gjort prognoser på minpension.se. Detta framgår av kolumnen med genomsnittslöner. Lönerna ligger betydligt över genomsnittlig pensionsgrundande inkomst som 2009 prognostiseras till 21 954 kronor per månad.¹⁸ Pensionsprognoserna på minpension.se är således för närvarande inte representativa för befolkningen som helhet och kan inte användas för att dra slutsatser om hela befolkningens pensionsnivåer och de olika pensionsordningarnas relativa storlek.

Möjligen är det överraskande att inte pensionsnivåerna sjunker ju yngre årskullarna är. Den antagna ökningen av medellivslängden och delningstalens utformning i kombination med antagandet i prognosen om en fast pensionsålder vid 65 medför en tendens till sjunkande pensioner, uttryckt som andel av slutlön, ju yngre den försäkrade är. Denna tendens finns delvis i tabellen för den allmänna pensionen, men är otydlig och finns inte alls för tjänstepensionerna som tvärtom, undantaget 80-talisterna, ökar i storlek trots antagandet om nolltillväxt. Minskningen av den allmänna pensionen för 50-talisterna jämfört med 40-talisterna beror dock inte bara på 50-talisternas högre delningstal. Minskningen beror också på att de även bortsett från delningstalen, i allmänhet, generösare ATP-reglerna i stort sett helt fasats ut för 50-talisterna. Att de födda på 1980-talet har så låga tjänstepensioner i prognosen är sannolikt missvisande i förhållande till vad som skulle framkomma vid en analys av samtliga relevanta sakförhållanden.

Orsaken till att den stigande medellivslängden inte har större genomslag än vad som redovisas i tabellen beror huvudsakligen på att fonderad avgiftsbestämd pension antagits årligen avkasta 3,5 procentenheter mer än lönetillväxten – som i prognoserna är noll procent. De yngre har större andel fonderad avgiftsbestämd pension än vad de äldre har, det kompenserar för de högre delningstalen som den ökande livslängden medför.

Det för utfallet av prognoserna väsentliga antagandet att fonderad avgiftsbestämd pension årligen avkastar tre och en halv procentenheter mer än inkomstillväxten kan förmodligen ifrågasättas både för att vara för lågt och för högt. Bland annat de kraftiga variationerna i kapitalavkastning över tiden gör att det är mycket svårt att göra ett välgrundat och någorlunda invändningsfritt antagande om avkastningens nivå i förhållande till inkomstillväxtens. Så som framgår av tabell 16 antas i orange kuvertet

---

¹⁸ Konjunkturinstitutet, underlag till Försäkringskassan.

att avkastningen årligen överstiger inkomstillväxten med 3,5 procentenheter per år. I avsnitt 6.3. lämnar jag förslag vad gäller hur frågan om beräkningsantaganden för pensionsprognoser bör beredas.

Skulle pensionsåldern antas öka i den takt som livslängdsökningen skulle kräva skulle förväntade nivåer för allmän och tjänstepension ligga betydligt högre än de som finns i minpension.se:s prognoser för pension vid 65 års ålder och som här har redovisats.

2.6 Förslag

Förslag: Regeringen bör ge Pensionsmyndigheten i uppdrag att inleda ett arbete tillsammans med parterna på arbetsmarknaden, deras valcentraler och minpension.se som syftar till att från våren 2012 inkludera en sammanfattad prognos för den försäkrades totala tjänstepension i det orange kuvertet.

Vidare föreslår jag att regeringen ska ge Pensionsmyndigheten i uppdrag att utreda om det finns ett behov av att förbättra statistiken inom pensionsområdet samt att ge förslag på hur det i så fall ska ske.

Regeringen bör ge Pensionsmyndigheten i uppdrag att avge en lägesrapport för det första uppdraget och en slutrapport för det andra senast den 31 december 2010.

Skälen för mina förslag: Beskrivningarna ovan av pensionsnivåer sammanfattas i tabell 10A och beskrivningarna av visar tjänstepensionernas andel av total pension sammanfattas i tabell 10B. Tjänstepensionerna svårastställbara men entydigt stora betydelse för nuvarande och blivande pensionärer framgår tydligt av sammanställningen. Beroende på metod varierar tjänstepensionens andel av hela ”pensionen” mellan 15 och 34 procent.

Tabell 10A. Sammanfattning – resultatet av olika metoder för att beskriva pensionens storlek, procent av olika definitioner av ”lön”

Metod	Allmän pension	Tjänstepension	Privat pensionssparande	Totalt
1. Utbetalningar 2007, kr	<i>Metoden kan inte användas för att beskriva pensionernas storlek</i>			
2. Inbetalningar 2007, kr	<i>pensionernas storlek</i>			
3. Faktiska pensioner 2006 – median för alla + 65*	51	9	(ingår i tjänstepension)	60
4. Faktiska pensioner 2006 – födda 1940	60	17	6	83
5. Avgiftsprocentens storlek, under tak – födda 1980**	48	22	-	70
6. Prognoserna i minpension.se (födda	40	25	8	73

1950)

*I förhållande till genomsnittlig pensionsgrundande inkomst 2006 (19 688). Tillskillnad från mått 4, 5 och 6 visar detta inte pensionen direkt efter pensioneringen i förhållande till inkomst före pensionering.

** Exemplet med pension vid 65 års ålder, bruttoavkastning 3,5 procent mer än inkomstillväxten varje år.

Tabell 10B. Sammanfattning – resultatet av olika metoder för att beskriva pensionsordningarnas relativa storlek, procent

Metod	Allmän pension	Tjänstepension	Privat pensionssparande	Totalt
1. Utbetalningar 2007, kr	73	19	8	100
2. Inbetalningar 2007, kr	62	34	4	100
3. Faktiska pensioner 2006 – alla + 65*	85	15	(ingår i tjänstepension)	100
4. Faktiska pensioner 2006 – födda 1940	72	20	8	100
5. Avgiftsprocentens storlek, under tak – födda 1980**	70	30	-	100
7. Prognoserna i minpension.se (födda 1950)	55	34	11	100

Det är uppenbart att information om enbart den allmänna pensionens storlek knappt ger någon försäkrad den information som han eller hon behöver för att kunna bilda sig en uppfattning om sin ekonomiska situation som pensionär. För att pensionsinformationen ska vara användbar för mottagarna måste information lämnas om summan av allmän och tjänstepension till de försäkrade.

En betydande brist med den nuvarande pensionsinformationen är att orange kuvertet inte innehåller information om förväntad storlek på tjänstepensionen och därmed saknar en väsentlig del – i genomsnitt sannolikt omkring 20 procent – av den försäkrades totala pension. Genom att den mest sprida ”pensionsinformationsprodukten” i Sverige endast innehåller information om fyra femtedelar av hela pensionen försvåras informationsgivningen.

I mina möten med arbetsmarknadens parter och deras valcentraler har framkommit att ingen av dem har några principiella invändningar mot att lämna information om tjänstepensionen i det orange kuvertet. Sådan information har av dem jag talat med tvärtom bedömts ha ett betydande värde för de försäkrade.

Den pensionsinformation som Fora och Collectum samt även KPA och SPV tillhandahåller är bredare och fyller delvis andra syften än vad orange kuvertet rimligen kan göra. Ingen anser det vara aktuellt att ersätta nuvarande pensionsbesked

med motsvarande information i orange kuvertet. För medverkan till att lämna tjänstepensionsinformation i orange kuvertet har ställts krav på att detta ska vara ekonomiskt försvarbart och administrativt hållbart. Vidare har framförts att förfarandet måste beakta erforderliga sekretesskrav.

En lösning som på ett tillfredställande sätt skulle kunna tillgodose målet att ge en större helhet i orange kuvertet, och som jag anser vara förenlig med de synpunkter som avtalsparterna framfört, är att komplettera orange kuvertets pensionsprognos med en total summa för alla olika tjänstepensioner som den försäkrade har. En sådan komplettering skulle göras för alla de tre olika pensionsåldrar som finns i orange kuvertet och pensionsprognosen skulle för alla tjänstepensioner beräknas som ett livsvarigt uttag.

Skiss på föreslagen ny utformning av orange kuvertets pensionsprognos

---

Prognos för din pension

Prognos för din pension i kronor per månad före skatt, utbetalas livsvarigt

Pensionsålder	Allmän pension	Kollektivavtalad tjänstepension	Summa
61 år	9 000	2 250	11 250
65 år	12 800	3 200	16 000
70 år	17 900	4 475	22 375

Den allmänna pensionen följer av lag som Sveriges riksdag beslutat om.

Tjänstepension har förhandlats fram i kollektivavtal som träffats mellan arbetsgivare och fack. Den tjänstepension som du fått en prognos för här kan bestå av flera olika pensioner, enligt olika avtal.

Prognosen bygger på det du hittills tjänat in till din pension och på att du fortsätter att ha samma inkomst som ÅÅÅÅ fram till pensionen. Inkomstillväxten har antagits vara 0 procent. Vissa delar av din pension påverkas av hur hög avkastningen på pensionskapitalet är. Avkastningen har antagits vara x procent per år, före avgifter och skatter.

För att få mer detaljerad information, gå in på www.minpension.se. På nätet kan du ändra de antaganden som här gjorts för din prognos.

Genom att slå samman all tjänstepension och endast ge information om prognostiserad total tjänstepension kan sekretessönskemålen vara lättare att uppfylla. Vidare bör det göra det enklare såväl att producera informationen som att framställa den pedagogiskt.

För att inte tynga orange kuvertet med fler uppgifter än vad det i dag innehåller, bör övervägas att stryka pensionsprognosens nuvarande alternativ med 2 procent lönetillväxt och 5,5 procent kapitalavkastning. Det innebär förvisso att det tillväxt- och avkastningsalternativ i orange kuvertet som är mest realistiskt – utgående från vår erfarenhet – skulle tas bort. Problemet med detta alternativ är att det uttrycker pensionens köpkraft i en framtid då alla inkomster är väsentligt högre, och det ger, särskilt för unga personer, en felaktig bild av hur stor andel av inkomsten som pensionen kommer att ersätta. Nolltillväxtalternativet underskattar med stor sannolikhet den framtida pensionens köpkraft, men detta tillväxtalternativ gör det möjligt att jämföra pensionsprognosens belopp med den försäkrades inkomst idag. Den relation som prognosens pension har till den försäkrades inkomst idag ger i nollprocentstillväxtalternativet också en rimlig bild av vilken relation som pensionen kommer att ha i förhållande till inkomsten före pensionstillfället.

Huruvida minpension.se kan och bör användas för att producera den erforderliga typen av information, eller om det bäst sker på något annat sätt har inte utretts. I likhet med vad som i dag är fallet bör den försäkrade i orange kuvertet uppmanas att gå in på minpension.se för att få detaljerad information om sina olika pensioner. Ett belopp för prognostiserad tjänstepension bör kunna tjäna som en aptitretare. En nollad eller mycket låg tjänstepension är vidare en viktig information till den försäkrade om endera ett behov av att utreda om uppgiften stämmer, eller att privat komplettera försäkringsskyddet.

Jag föreslår att regeringen ger Pensionsmyndigheten i uppdrag att inleda ett arbete tillsammans med parterna på arbetsmarknaden, deras valcentraler och minpension.se som syftar till att från våren 2012 inkludera en sammanfattad prognos för den försäkrades totala tjänstepension i det orange kuvertet.

De problem utredningen haft med att skapa sig en tydlig bild av flöden och stockar inom tjänstepensionsområdet gör att jag föreslår att regeringen ska ge Pensionsmyndigheten i uppdrag att utreda om det finns ett behov av att förbättra statistiken inom pensionsområdet, särskilt då tjänstepensioner, samt att ge förslag på hur det i så fall ska ske.

3. Översiktlig beskrivning av de fyra stora tjänstepensionsavtalen

I detta avsnitt presenteras kortfattat och översiktligt viss information om och utformningen av de fyra stora tjänstepensionsavtalen på den svenska arbetsmarknaden. Beskrivningen gör inte anspråk på att vara uttömmande.

Av ca 4,5 miljoner sysselsatta i Sverige kan överslagsmässigt ca 80 procent vid varje tidpunkt beräknas intjäna pensionsrätt i något av de fyra stora avtalsområdena: avtalet för privatanställda arbetare, avtalet för kommun och landstingsanställda, avtalet för privatanställda tjänstemän och avtalet för statligt anställda. Utöver de fyra stora avtalen finns ett antal mindre avtalsområden. Tjänstepensionsavtalen inom dessa områden liknar vanligen i hög grad avtalet för privatanställda tjänstemän, som sedan länge fungerar som en slags norm för stora delar av arbetsmarknadens tjänstepensionsavtal.

I tabell 11. anges ungefärligt antal anställda 2009 inom respektive avtalsområde. Antalet personer som tjänat in pensionsrätt i respektive avtalsområde är betydligt större. Dels beroende på att samma person kan ha intjänade pensionsrättigheter inom flera avtalsområden, dels beroende på att det finns personer som inte längre finns inom något avtalsområde men som tidigare tjänat in rättigheter inom det.

Tabell 11. De fyra stora tjänstepensionsavtalsområdena

Kollektiv	Antal	Andel av 4 500 000 sysselsatta	Benämning av tjänstepensionsavtal (mest gällande)
			Avtalspension
1. Privatanställda arbetare	1 700 000	38 %	SAF-LO
2.a Kommunalanställda	825 000	18 %	KAP KL
2.b Landstingsanställda	275 000	6 %	KAP KL
3. Privatanställda tjänstemän	750 000	17 %	ITP 1 och ITP 2
4. Statligt anställda	250 000	6 %	PA 03
Summa: antal inom kollektivavtal	3 800 000	84 %	

Den enskilt största gruppen av de knappt 20 procent sysselsatta som inte ingår i något av dessa avtal är egenföretagare – en kategori som utgör omkring ca 10 procent av de sysselsatta. Resterande del är löntagare som arbetar utan kollektivavtal och löntagare som arbetar med annat kollektivavtal än de fyra stora. Det är vanligt förekommande att andelen personer som har avtalspension skattas till ca 90 procent. Hur denna andel skattats eller varifrån schablonen kommer har inte kunnat klargöras. Dock utgör Folksam ovan citerade studie en indikation på att siffran 90 procent har empiriskt stöd. Oavsett detta är det inte enkelt att i en siffra beskriva omfattningen av tjänstepensionerna.

Vilka personer som finns på den svenska arbetsmarknaden förändras genom bl.a. in- och utvandring. Belysande för detta förhållande är att antalet personer med pensionsrättigheter i det allmänna pensionssystemet som bor utomlands är ca 500 000. Antalet inkluderar både sådana som nu får pension och sådana som ännu inte får det. Vidare måste bestämmas om antalet personer med tjänstepension ska jämföras med antalet löntagare eller alla sysselsatta eller t.o.m. antalet personer i yrkesaktiva åldrar

varvid även arbetslösa och personer med sjuk- och aktivitetsersättning ingår i antalet. Dessutom och kanske svårast är att det är oklart vad som ska menas med att *omfattas av tjänstepension* – räcker det med att endast under ett fåtal år ha intjänat tjänstepension för att en person ska anses ha tjänstepension?

Förändringen i riktning mot avgiftsbestämda system

År 1994 träffades pensionsöverenskommelsen som bl.a. innebar att det inkomstgrundade allmänna pensionssystemet skulle övergå från att vara förmånsbestämt till att bli avgiftsbestämt. Övergångsperioden var för en pensionsreform kort. Från år 2018 sker allt intjänande enligt nya regler och redan nu är nyintjänandet av förmånsbestämd pension enligt äldre regler av marginell omfattning. År 2008 var nyintjänandet av tilläggspension endast 1,4 miljarder kronor av ett totalt intjänande av pensionsrätt på 233 miljarder kronor.¹⁹

Samma år som pensionsöverenskommelsen träffade SAF och LO ett avtal om att stegvis övergå från en förmånsbestämd tjänstepension (STP) till en helt avgiftsbestämd ålderspension. Under slutet av 1990-talet och början av 2000-talet träffades överenskommelser inom de statliga och kommunala avtalsområdena som på sikt innebär en övergång till helt avgiftsbestämda lösningar på inkomstdelar under intjänandetaket. På inkomstdelar över taket finns både avgiftsbestämda och förmånsbestämda tjänstepensioner. Övergången till avgiftsbestämd pension under taket sker vanligen med långa övergångsperioder.

Efter ca 15 år av förhandlingar träffade Svenskt Näringsliv och PTK år 2006 ett nytt avtal som innebär en övergång till en helt avgiftsbestämd pension avseende alla inkomstdelar. Även detta avtal har en lång övergångsperiod under vilket de äldre förmånsbestämda reglerna länge kommer att fortsätta gälla.

De tjänstepensionsregler som parterna beslutat om, men som ännu gäller med betydande övergångsregler, sammanfattas nedan. Beskrivningen gör inte anspråk på att vara fullständig, bl.a. annat beskrivs i flera fall inte de övergångsregler som kommer att tillämpas lång tid framöver.

3.1 Kollektivavtal för privatanställda arbetare

Avtalet benämns Avtalspension SAF-LO. Avtal tecknas mellan Svenskt Näringsliv och LO.

Den förmånsbestämda STP ersattes från och med 1996 av en helt avgiftsbestämd tjänstepension, dock med övergångsregler för personer födda 1935–1967 och som

---

¹⁹ Se Orange rapport 2008, sidan 67, not 29. De avgifter som tillgodoräknades fördelningssystemet för tilläggspension var dock högre än pensionsrätten, 13,6 miljarder kronor. Skillnaden förklaras av att i ATP-systemet är pensionsbeloppet i många fall fastställt långt före pensionstidpunkten och avgifterna ger inte upphov till en högre pension.

intjänat STP före den 31 december 1995. Till och med 2007 var premien 3,5 procent under och över taket. Från och med 2012 kommer avgiften under taket att vara 4,5 procent, över taket blir avgiften 30 procent. Den försäkrade kan välja traditionell försäkring eller fondförsäkring. De som inte väljer får pensionen placerad i AMF i en traditionell försäkring. När det nya avtalet började gälla från och med 2008 höjdes startåldern för premieavsättningar från 21 till 25 år. Pensionen kan tas ut tidigast från 55 års ålder och den kan tas ut livsvarigt eller under en tid av vanligen fem eller tio år. Den försäkrade kan välja familjeskydd och/eller återbetalningsskydd. I avtalet ingår även sjukpension.

Administratör och valcentral för detta avtal är Fora. Fora är ett aktiebolag som till lika delar ägs av Svenskt Näringsliv och LO. Bolaget bildades 1997 men har sina rötter från 1970-talet i AMF och AFA bolagen.

3.2 Kollektivavtal för anställda i kommuner, landsting och vissa kommunala företag

Huvudavtalet benämns KAP-KL. Avtal tecknas mellan Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) och Arbetsgivarförbundet Pacta samt Svenska Kommunalarbetsförbundet, Offentliganställdas Förhandlingsråd (OFR) och AkademikerAlliansen.

Sedan år 1998 intjänas pensionsrätt på inkomstdelar under 7,5 inkomstbasbelopp i ett avgiftsbestämt system och på inkomstdelar däröver dels i ett avgiftsbestämt system, dels i form av en förmånsbestämd ålderspension. För dem som var anställda över årsskiftet 1997/1998 finns en intjänad pensionsrätt 1997-12-31 som är förmånsbestämd och indexerad med inkomstbasbeloppet. Sedan 2006 gäller det avtal som benämns KAP-KL. Även detta är ett helt avgiftsbestämt system vad avser inkomstdelar under taket. Fr.o.m. år 2010 är avgiften 4,5 procent på alla inkomstdelar, även över taket. Den försäkrade kan välja mellan traditionell livförsäkring och fondförsäkring, varvid ett antal olika fonder kan väljas. De som inte väljer får sin pension placerad i KPA Pension i en traditionell livförsäkring.

För inkomstdelar över taket finns dessutom en förmånsbestämd pension. Den ger för arbetstagare födda 1946 eller tidigare en pension på 62,5 procent av pensionsunderlaget mellan 7,5 och 20 inkomstbasbelopp och 31,25 procent av pensionsunderlaget mellan 20 och 30 inkomstbasbelopp. För arbetstagare födda 1947-1966 sker en linjär nedtrappning så att arbetstagare födda 1967 eller senare har en pension på 55 procent respektive 27 procent av motsvarande pensionsunderlag. Pensionsunderlaget är ett genomsnitt av de fem högsta pensionsgrundande lönerna under de sju år som föregår året före avgångsåret. Avgiftsbestämd pension intjänas från 21 års ålder. Förmånsbestämd pension utbetalas livsvarigt tidigast från 61 års ålder. Lägsta uttagsålder för avgiftsbestämd pension bestäms enligt överenskommelse mellan arbetstagaren och det försäkringsbolag som han eller hon har valt, dock är den yngsta åldern 55 år. Pension till efterlevande vuxen och till efterlevande barn finns, liksom sjukpension. Den försäkrade kan dessutom välja efterlevandeskydd eller återbetalningsskydd för sin avgiftsbestämda ålderspension.

Arbetsgivarsidan har vid flera tillfällen tagit upp frågan om att övergå till ett helt premiebestämt avtal. Arbetstagersidan har dock tackat nej till att inleda sådana diskussioner.

Någon gemensam valcentral finns inte för detta avtalsområde, men KPA Pension är en central aktör. Kommuner och landsting är fria att själva välja administratör för sin tjänstepension. Samtliga landsting har valt KPA Pension. Omkring 85 procent av kommunerna har valt KPA Pension. Andra administratörer är Skandia, SPP. Svenska Kyrkan anlitar Logica.

3.3 Kollektivavtal för privatanställda tjänstemän

Avtalen benämns ITP 1 och ITP 2. Avtal tecknas mellan Svenskt Näringsliv och PTK.

Sedan 1 juli 2007 gäller ett nytt avgiftsbestämt system, ITP 1, för personer födda 1979 eller senare. För alla äldre gäller den förmånsbestämda planen, som numera heter ITP 2. Dock kan ITP 1 gälla för äldre arbetstagare om arbetsgivaren fått godkännande att tillämpa ITP 1 för alla arbetstagare i samband med ett nytecknat kollektivavtal.

ITP 1 är i det närmaste identisk med Avtalspension SAF-LO, dvs. en premie under taket på 4,5 procent och 30 procent över taket. Halva premien måste den försäkrade placera i en traditionell livförsäkring, resterande hälften kan den försäkrade välja fritt att placera i en fondförsäkring och/eller traditionell livförsäkring. De som inte väljer får sin premie placerad i Alectas traditionella livförsäkring. Den försäkrade kan välja familjeskydd och/eller återbetalningsskydd. Pension intjänas från 25 års ålder.

ITP 2 är förmånsbestämd och pensionen beräknas som 10 procent av den pensionsmedförande lönen upp till 7,5 inkomstbasbelopp, 65 procent för lönedelar mellan 7,5 och 20 inkomstbasbelopp och 32,5 procent av lönedelar mellan 20 och 30 inkomstbasbelopp. Det krävs 30 år för full ITP 2 och intjänandetiden startade tidigare normalt vid 28 års ålder (numera födda före år 1979). Det finns även familjepension i ITP 2 för lönedelar över 7,5 inkomstbasbelopp som är hälften av ålderspensionens utlovade förmåner på dessa lönedelar. ITP 2 innehåller även en kompletterande avgiftsbestämd fristående del som heter ITPK där premien är 2 procent av lönen. Den försäkrade kan för sin ITPK, precis som för ITP 1, välja återbetalningsskydd och/eller familjeskydd.

Såväl ITP 1 som ITP 2 och ITPK kan tas ut från 55 års ålder och kan väljas att tas ut livsvarigt eller under kortare tid, vanligen under fem eller tio år. Den försäkrade väljer förvaltare och förvaltningsform för ITP 1 eller ITPK. I både ITP 1 och ITP 2 ingår sjukpension.

Administratör och valcentral för detta avtal är Collectum. Collectum är ett aktieföretag som till lika delar ägs av Svenskt Näringsliv och PTK med dess största förbund. Bolaget bildades år 2002 men har sina rötter från 1960-talet i SPP/Alecta och Förenade Liv.

3.4 Kollektivavtal för statligt anställda

Gällande statligt pensionsavtal benämns PA 03. Kollektivavtal för statligt anställda tecknas mellan Arbetsgivarverket och SEKO, OFR och SACO-S.

Avtalet gäller för personer födda år 1943 eller senare. Avsättningar till den s.k. individuella ålderspensionen görs med en avgift på 2,5 procent av utbetald lön upp till 30 inkomstbasbelopp. Den försäkrade väljer försäkringsbolag för förvaltning av avgifterna. Avgifter på 2 procent av utbetald lön upp till 30 inkomstbasbelopp avsätts också till den kompletterande ålderspensionen Kåpan Tjänste, som förvaltas av Kåpan pensioner försäkringsförening. För både den individuella ålderspensionen och Kåpan Tjänste tillgodoräknas avgifterna från den månad den försäkrade fyller 23 år.

PA 03 har också inslag av förmånsbestämd pension. I intervallet 7,5–20 inkomstbasbelopp är pensionen 64,85 procent av pensionsunderlaget för födda år 1943. För födda därefter sker nedtrappning till 60 procent för födda 1973 eller senare. I intervallet 20–30 inkomstbasbelopp är pensionen 32,4 procent av pensionsunderlaget för födda 1943 vilket trappas ner till 30 procent för födda år 1973 eller senare. För personer födda 1943–1972 finns regler som innebär att de även får förmånsbestämd pension på 9,5–0,5 procent av pensionsunderlag upp till 7,5 inkomstbasbelopp. Pensionsunderlaget är den genomsnittliga lönen för de fem åren före avgångsåret. Både avgiftsbestämd och förmånsbestämd pension kan tas ut från 61 års ålder.

I PA 03 finns även bestämmelser om sjukpension och efterlevandepension.

3.5 Sammanfattning och kommentarer

Utvecklingen har tydligt gått mot enhetliga avgiftsbestämda lösningar för inkomstdelar under taket. På dessa inkomstdelar är samtliga avtalsområden på väg mot en avgiftsbestämd pension med en avsättning på 4,5 procent.

För inkomstdelar över taket görs i de ”nya” avtalen för privatanställda arbetare respektive tjänstemän en avsättning om 30 procent till samma avgiftsbestämda pension som under taket. Genom de långa övergångsreglerna från ITP 2 till ITP 1 kommer dock den förmånsbestämda tjänstepensionen under lång tid vara den mest betydelsefulla försäkringsformen för privatanställda tjänstemän.

På det kommunala och statliga området innebär avtalen en fortsatt blandning av avgifts- och förmånsbestämda pensioner över taket.

Bortses från de förmånsbestämda delarna för inkomster över taket inom den offentliga sektorn rör de främsta skillnaderna i avtalen övergångsreglernas utformning och vid vilken ålder pensionsinbetalningarna startar. Vidare finns vissa skillnader vad gäller lägsta uttagsålder. I den privata sektorn är den lägsta uttagsåldern 55 år, dvs. den lägsta pensionsålder som gäller för att arbetsgivaren ska ha avdragsrätt för tjänstepensionsavsättningar. Dessutom finns skillnader i hur den avgiftsbestämda pensionen förvaltas.

Ofta framförs att behovet av pensionsinformation ökat genom den tydliga övergången från förmånsbestämda till avgiftsbestämda pensioner. Det är till övervägande del korrekt men till en del en missuppfattning som förmodligen beror på att i Sverige, liksom i många andra länder, har de förmånsbestämda pensionssystemen så gott som alltid beräknat pensionens storlek med utgångspunkt från relativt få år före pensionstillfället. Därför har de förmånsbestämda pensionerna hos oss kommit att identifieras med pensioner som beräknas med utgångspunkt i storleken på "slutlönen". Pensionsinformation i form av värdet av intjänade rättigheter är klart mindre relevant om pensionen beräknas helt utgående från en framtida inkomst. Även prognosen blir i ett sådant system mindre intressant, prognosen blir ju helt en funktion av antaganden om den framtida inkomsten före pensionen.

Det finns dock ingenting i en förmånsbestämd pensionsplans konstruktion som gör att sådana pensioner alltid måste beräknas med utgångspunkt från en slutlön, eller ett antal års löner nära slutlönen. De stora allmänna pensionssystemen i t.ex. Tyskland och USA är förmånsbestämda, men i dessa beräknas pensionen nära nog utgående från den försäkrades hela livsinkomst. I USA finns också sedan en längre tid en individuell årligen distribuerad pensionsinformation till varje försäkrad i det allmänna pensionssystemet. I Tyskland, liksom i många andra länder med förmånsbestämda pensionsordningar, pågår utveckling av sådan information. Det är i hög utsträckning övergången från pensionsregler som beräknar pensionen med utgångspunkt från få år före pensionen till *livsinkomstprincipen* som ökat behovet av pensionsinformation. Med livsinkomstprincipen avses regler som beräknar pensionen med utgångspunkt bl.a. från hela livets inkomster.

Övergången till det avgiftsbestämda pensionssystemet har dock i Sverige, liksom i många andra länder, skett i kombination med att de försäkrade getts möjlighet att välja hur en del av pensionskapitalet ska investeras. Det gäller både det allmänna systemets premiepension och del av de avgiftsbestämda tjänstepensionerna. Att denna möjlighet inte är en nödvändig följd av att välja ett avgiftsbestämt system är tydligt både genom inkomstpensionens utformning och av att flera tjänstepensionsavtal är utformade så att halva avgiften/premien avsätts i en traditionell livförsäkring.

När det avgiftsbestämda kapitalet blivit mer betydelsefullt kommer de försäkrade att behöva betydligt mer sofistikerad pensionsinformation än vad de får i dag. Med sådan pensionsinformation avses här information om bedömd risknivå totalt sett för hela pensionskapitalet. Information som kommer att vara angelägen både för att de försäkrade ska kunna dra nytta av sin investeringsvalfrihet och för att de ska acceptera att bära följderna av sina investeringsval. Relevant information om risknivån i avgiftsbestämda pensionsordningar är viktig för att dessa system ska bli accepterade och framgångsrika. En förutsättning för att kunna ge sådan information inom den tid den verkligen behövs – uppskattningsvis inom fem år – är att en grund nu läggs. Det skulle ske om förbättringar av pensionsinformationen som jag föreslår i denna skrivelse genomförs.

4. Vilken information får de försäkrade?

Behovet av förbättrad pensionsinformation har länge uppmärksammats av såväl staten som arbetsmarknadens parter och omfattande insatser har gjorts det senaste decenniet för att förbättra informationen. Som framgår av avsnittet kvarstår dock en hel del att förbättra. I bilaga B finns tabeller som sammanfattar en del av informationen nedan.

4.1 Allmän pension

Försäkringskassan och PPM har sedan 1999 varit gemensamma avsändare av det årliga pensionsbeskedet för den allmänna pensionen – det orange kuvertet. Pensionsbeskedet skickas till alla som har någon intjänad allmän pensionsrätt, ca 5,5 miljoner personer. I orange kuvertet ges information om summan förväntad allmän pension vid, för de flesta försäkrade, 61, 65 och 70 års ålder. Pensionsprognosen avser summan av inkomst-, tilläggs- och premiepension. I de fall den försäkrade kan antas ha rätt till garantipension vid 65 års ålder ingår garantipensionen i prognosen. Orange kuvertet innehåller vidare information om den pensionsavgift (=pensionsrätt) som avsatts till inkomst- respektive premiepension. Information om värdeförändring, arvsvinster och totalt kostnadsavdrag²⁰ lämnas också. Vidare redovisas premiepensionsfondernas individuella värde i kronor, deras värdeförändring och fondförvaltningskostnad samt genomsnittlig värdeförändring och fondförvaltningskostnad i hela premiepensionssystemet. Samtliga dessa uppgifter lämnas i procent av pensionskapitalet. En kortfattad beskrivning av hur det allmänna pensionssystemet fungerar ingår också.

För år 2009 framställdes 5 697 094 brev till icke-pensionärer. Av dessa saknade Försäkringskassan adress till 272 287 stycken. Därmed skickades 5 424 807 orange kuvert.

Inkomstpensionsrätt för år 2007 intjänades av 4 957 023 personer och 4 889 726 personer intjänade premiepensionsrätt. Orsaken till att något färre personer intjänade premiepensionsrätt är att en del som får pensionsrätt för barnår, studier och pliktjänst inte uppfyllt det s.k. förvärvsvillkoret. I sådana fall sätts all pensionsrätt av till inkomstpensionen.

Några problem med att Försäkringskassan eller PPM inte har den information som krävs för att ge pensionsbesked, inkl. pensionsprognoser finns inte bortsett från att

---

²⁰ Dock saknas – så som vanligen är fallet vad gäller fondförsäkring – information om de transaktionskostnader som minskar avkastningen. Transaktionskostnaderna inom premiepensionssystemet, de som fångats, uppgick år 2008 till 592 miljoner kr. Fondavgifterna var 758 miljoner kronor. Även inkomstpensionens kapitalförvaltningskostnader redovisas endast delvis i orange kuvertets pensionskonto. År 2008 var Först-Fjärde och Sjätte AP-fondens totala förvaltningskostnader 2 000 miljoner kr. Av dessa belastade endast fondernas egna förvaltningskostnader om 778 miljoner kr pensionskontor. De externa förvaltningskostnaderna (792 miljoner kr) och transaktionskostnader (430 miljoner kr) belastade i stället fondernas avkastning.

adresser saknas till en så stor andel som nästan 5 procent av de försäkrade. En majoritet av dessa bor utomlands och har intjänat endast lite pension i det svenska systemet.

4.2 Privatanställda arbetare – Avtalspension SAF-LO

Fora skickar sedan år 1998 pensionsbesked. Det finns ca 2,7 miljoner personer med intjänad pensionsrätt inom Avtalspension SAF-LO, som inte tar ut pension. År 2008 var antalet som det betalades premier för ca 1,2 miljoner personer. Enligt Fora är antalet utskickade pensionsbesked det samma som antalet för vilka det någon gång betalats en premie för, således fick omkring 2,7 miljoner personer pensionsbesked år 2009. Antalet försäkrade i den äldre STP, som ännu inte gått i pension är 886 004, av dessa har 711 740 även Avtalspension SAF-LO, medan resterande 174 264 enbart har STP enligt övergångsreglerna.

Utöver Fora skickar vanligen det försäkringsbolag som den försäkrade valt pensionsbesked till den försäkrade. Därmed får ett stort antal personer information från två ”håll” beträffande samma försäkring. Även om det delvis handlar om olika information torde överlappningen vara förvirrande för många försäkrade.

Pensionsbeskeden till förvärvsaktiva innehåller information om inbetald pensionspremie samt värdet på pensionskontot, värdeförändring, avgifter, skatter och arvsvinster för dem som inte valt efterlevandeskydd. Information om valt efterlevandeskydd i form av återbetalningsskydd och/eller familjeskydd lämnas också. Vald förvaltare och försäkringsform, traditionell livförsäkring respektive fondförsäkring, redovisas. Inbetalning gällande STP-planen informeras om i förekommande fall, endera i form av belopp enligt övergångsregler eller i form av en livränta. Vidare finns i pensionsbeskedet från Fora en årsavstämning där rapporterade löner som ligger till grund för beräkningen av premien redovisas.

Fora är den enda stora tjänstepensionsadministratör som valt att helt avstå från att ge en pensionsprognos. (Som framgår nedan avstår dock även Collectum från att ge en pensionsprognos vad gäller ITP 1.) I pensionsbeskedet lyfts i stället pensionskapitalet fram. Som skäl för avsaknaden av pensionsprognos framförs bl.a. att en prognos bygger på så många osäkra antaganden att den bedömts vara av mindre intresse för de försäkrade.

Få problem med ofullständiga register föreligger inom avtalsområdet.

4.3 Kommun- och landstingsanställda – KAP-KL

Inom den kommunala och landstingskommunala sektorn har varje kommun rätt att själv upphandla pensionsadministratör. Det finns inte heller någon gemensam s.k. valcentral. KPA Pension är dock en mycket central aktör - alla landstingen har valt KPA Pension som pensionsadministratör och omkring 85 procent av kommunerna har också gjort det. Med två undantag har dessa 15 procent valt SPP som

pensionsadministratör/försäkringsgivare, bland dem finns landets största kommun Stockholm²¹. De två undantagen, Östhammar och Tierp är kunder hos Skandia. Svenska Kyrkan har Logica som administratör av sitt avtal.

De kommuner, landsting och kommunala företag som valt KPA Pension som administratör får sedan år 1999 årliga pensionsprognoser.

KPA Pensions pensionsprognos innehåller en prognos för såväl förmånsbestämd pension och, för dem som har sin avgiftsbestämda pension hos KPA Pension, även en prognos för avgiftsbestämd pension enligt KAP-KL. I prognosen ingår för anställda med aktualiserade uppgifter även intjänad pensionsrätt per 1997-12-31. KPA Pension bedömer att ca 85 procent av de försäkrade har aktualiserade uppgifter och därmed får en fullständig prognos.

Denna andel av de försäkrade utgår endast från dem som antingen var anställda 1997-12-31 eller som anställdts därefter. Personer som intjänat tjänstepensionsrätt, men som slutat före 1997-12-31 ingår således vare sig i de 85 procent som anses vara ”aktualiserade” eller bland de 15 procent som inte är det. Detta är naturligtvis en brist. I och med att tjänstepensionen för sådana personer endast uttrycks nominellt, dvs. varken pris- eller inkomstomräknas är dock värdet av denna pension så lågt att informationsbristen inte har större ekonomisk betydelse för de flesta försäkrade. Det är inte desto mindre otillfredsställande att gruppen inte är bättre definierad och att sådana uppgifter, som hur som helst ska tas fram vid pensionstillfället, inte finns tillgängliga under yrkeslivet.

Utöver prognosen lämnas för avgiftsbestämd tjänstepension som placerats hos KPA Pension information om inbetald pensionspremie samt värdet på pensionskontot, värdeförändring, avgifter, skatter och arvsvinster för dem som inte valt återbetalningsskydd. Information om efterlevandeskydd i form av återbetalningsskydd lämnas. Vald försäkringsform, traditionell livförsäkring respektive fondförsäkring, redovisas.

4.4 Privatanställda tjänstemän – ITP 1/ITP 2

Collectum distribuerar sedan år 2005 ca 1,2 miljoner årsbesked till icke-pensionerade i sina röda kuvert. Collectums årsbesked innehåller information om ITP och en pensionsprognos för såväl förmånsbestämd (ITP 2) som avgiftsbestämd pension ITP 2 (ITPK). Någon prognos för den nya helt avgiftsbestämda ITP 1 lämnas ännu inte men planeras lämnas från år 2011.

Utöver prognosen lämnas för avgiftsbestämd tjänstepension information om inbetald pensionspremie, värdeförändring, avgifter, skatter och arvsvinster för dem som inte valt efterlevandeskydd samt värdet på pensionskontot. Information om valt efterlevandeskydd i form av återbetalningsskydd eller familjeskydd lämnas. Vald förvaltare och försäkringsform, traditionell livförsäkring respektive fondförsäkring

---

²¹ S:t Erik Liv AB svarar för administrationen av tjänstepension för anställda i Stockholmstads bolag.

redovisas. Collectums årsbesked innehåller även information om sjukpensionens storlek.

Så som tydligt framgår av bilaga B finns få, närmast inga, problem med ofullständiga register inom avtalsområdet.

4.5 Statligt anställda – PA 03

SPV har fram till i år endast skickat ut avgiftsbesked avseende individuell ålderspension, den avgiftsbestämda pensionen med en premie på 2,5 procent. Det är cirka 300 000 besked som skickas ut varje år. Avgiftsbeskeden innehåller endast information om den avgift som arbetsgivaren betalt för den anställde. Således fanns fram till i år varken information om pensionskapitalets storlek eller någon prognos för vad avgifterna kan förmodas leda till för pension.

Omkring 256 000 personer är försäkrade enligt PA 03 med rätt till förmånsbestämd ålderspension. Av dessa är ca 80 procent aktualiserade. SPV har i år för första gången skickat pensionsbesked avseende förmånsbestämd pension, ett viktigt framsteg. Denna information är under utveckling och inte alla statligt anställda, eller f.d. statligt anställda, har fått detta pensionsbesked. Utskicket har gått till 110 000 personer. Av skäl som beskrivs i bilaga B är målgruppen för utskicket något mindre än det totala antalet försäkrade.

Det finns personer inom det statliga tjänstepensionsområdet som är försäkrade enligt äldre avtal än PA 03, men som inte längre intjänar ny pensionsrätt. SPV har inte haft möjlighet att uppge antalet sådana personer. Inkomststoppgifter m.m. för vissa sådana försäkrade är inte aktualiserade och de får inte heller någon individuell tjänstepensionsinformation från SPV eller från minpension.se. För andra i denna kategori är uppgifterna kända och de kan då ha fått livräntebeslut som är gällande.

Kåpan Pensioner har egna pensionsbesked, cirka 600 000 skickas ut varje år. Dessa utskick ombesörjs av SPV på uppdrag av Kåpan Pensioner. Kåpans pensionsbesked informerar om värde, garanterat värde, inbetalda premier och en prognos för utbetalningen. Prognosen beräknas utifrån vid prognostidpunkten intjänat pensionskapital och med en antagen framtida återbäringsränta på 5 procent.

Till skillnad från övriga pensionsprognoser antas således ingen framtida inbetalning till pensionsordningen. Vidare är Kåpan Pensioner ensamt om att göra ett nominellt avkastningsantagande – övrigas antagande är reall. Den fördel som det nominella antagandet har är att det avkastningsantagandet lätt kan jämföras med redovisad historisk avkastning, eftersom sådan redovisning vanligen är nominell. Denna fördel är dock inte tillräcklig för att uppväga den nackdel det innebär att inkludera inflationsluft i pensionsprognosen – att ha med penningvärdesförsämringen i pensionsprognosen gör prognosen svårare att förstå. Enligt min mening ska avkastningsantagandena i pensionsprognoser i allmänhet vara reall.

De försäkrade som valt annan försäkringsgivare än Kåpan Pensioner får vanligen pensionsbesked från den försäkringsgivaren. Informationen i dessa har inte undersökts av mig.

I samtal med SPV har framgått att myndigheten är positiv till, och har beslutat sig för, att medverka till att tillföra en prognos för tjänstepension i orange kuvertet.

4.6 Förslag

Förslag: Regeringen bör ge SPV i uppdrag att senast den sista mars 2010 inkomma med en tidplan för aktualisering av de uppgifter som krävs för att ge individuell pensionsinformation. Regeringen bör ge Pensionsmyndigheten i uppdrag att i samverkan med SKL att senast till den sista mars 2010 ta fram en tidplan för motsvarande aktualisering inom det kommunala och landstingskommunala området. I båda fallen bör målet vara att aktualiseringen ska vara slutförd senast våren 2012.

Jag föreslår vidare att regeringen ska ge Pensionsmyndigheten i uppdrag att söka överenskomma med parterna på arbetsmarknaden och deras valcentraler att pensionsbeskeden alltid ska innehålla en pensionsprognos.

Skälen för mina förslag: Inom den offentliga arbetsmarknaden finns alltför problem med att registren som krävs för att förmedla individuell pensionsinformation inte är aktualiserade. Det är anmärkningsvärt med tanke på den långa tid som det arbetats med att aktualisera uppgifterna.

För att söka förverkliga den sedan länge beslutade registervården i de offentliga tjänstepensionsavtalen föreslår jag att regeringen ska ge SPV i uppdrag att senast den sista mars 2010 inkomma med en tidplan för aktualisering av de uppgifter som krävs för att ge individuell pensionsinformation. Jag föreslår att regeringen ger Pensionsmyndigheten i uppdrag att i samverkan med SKL till samma datum ta fram en tidplan för motsvarande aktualisering inom det kommunala och landstingskommunala området. I båda fallen anser jag det rimligt att aktualiseringen ska vara slutförd våren 2012. SKL har framfört att de anser att den tidsplanen är orealistisk. Med tanke på vikten av att alla försäkrade ska kunna vara förvissade om att de får korrekt pensionsinformation, bl.a. på minpension.se, anser jag istället att frågan behöver ges den prioriteras som krävs för att utageras i enlighet med min tidsplan.

Inom det statliga området har pensionsinformationen varit eftersatt – delvis på grund av nämnda ofullständiga register. När nu information på det statliga avtalsområdet utvecklas är det angeläget att SPV och Kåpan Pension samarbetar så att statligt anställda, och före detta statligt anställda, får information om sin statliga tjänstepension i ett och samma årliga pensionsbesked. Enligt Arbetsgivarverket skulle ett regeringsuppdrag till verket om att se till att statligt anställda får ett samlat och lämpligt utformat pensionsbesked strida mot den arbetsgivarpolitiska delegeringen.

Därför föreslår jag att Arbetsgivarverkets själv tar initiativ till att tillsammans med SEKO, OFR och SACO-S säkerställa att SPV och Kåpan Pensioner utveckla sina pensionsbesked så att statligt anställda, och före detta statligt anställda, får besked om sin statliga tjänstepension i ett och samma årliga pensionsbesked. I detta bör i likhet med vad som är fallet inom det privata avtalsområdet, även ingå information om kontoställningen m.m. och pensionsprognos för personer som för den valbara delen av pensionen valt annat försäkringsbolag än Kåpan. Enligt min uppfattning bör målet vara att detta sammanhållna statliga tjänstepensionsbesked ska finnas från och med år 2011.

Pensionsinstituten har valt olika informationsprinciper för sina pensionsbesked. Fora ger ingen pensionsprognos för Avtalspension SAF-LO, Collectum ger ingen pensionsprognos för ITP 1, men väl för förmånsbestämd ITP 2 och avgiftsbestämd ITPK. Kåpan Pensioner ger en pensionsprognos som bortser från eventuellt intjänande av nya pensionsrättigheter fram till pensionen. KPA har pensionsprognoser som utgår från att nya pensionsrättigheter intjänas fram till pension. Orange kuvertet, liksom minpension.se har samma prognosprincip. De olika principerna i sig bidrar till att göra informationen mycket svårbegriplig för de försäkrade.

För att pensionsinformationen ska vara användbar måste den ge den försäkrade så goda förutsättningar som möjligt att fatta medvetna beslut om, arbete, konsumtion och sparande, val av placering av premie- och tjänstepensionskapitalet och besluta om sin pensionsålder. För de försäkrade är information om det förväntade månatliga pensionsbeloppet den mest användbara informationen. Pensionären lever av sin månadspension, inte av sitt pensionskapital. Att vissa tjänstepensioner kan tas ut under så kort tid som fem år ändrar inte detta förhållande.

En uppgift om pensionskapitalets storlek kan endast experter omvandla till ett förväntat pensionsbelopp. En prognos som håller hög kvalitet för den samlade pensionens månadsbelopp vid olika pensionsåldrar anser jag vara den mest användbara pensionsinformationen. Jag föreslår därför att regeringen ska ge Pensionsmyndigheten i uppdrag att söka överenskomma med parterna och deras valcentraler att pensionsbeskeden alltid ska innehålla en pensionsprognos.

I avsnitt 6 beskrivs närmare frågan om vilka ställningstaganden som måste göras när det gäller beräkningsprinciper för pensionsprognoser.

Att den försäkrade kan få pensionsinformation om samma försäkring såväl från en valcentral som från det försäkringsbolag som den försäkrade valt är olyckligt eftersom det måste vara förvirrande för mottagaren och orsaka en risk för att han eller hon får intryck av att ha fler försäkringar än vad som är fallet. Jag lämnar inte något förslag för att komma till rätta med problemet, men anser att arbetsmarknadens parter bör diskutera det.

5. Informationen på minpension.se

Minpension.se är en webbtjänst som ger individuell och samlad pensionsinformation till alla som tjänar in pension i Sverige.

Tjänsten drivs av Min Pension i Sverige AB som är ett helägt dotterbolag till Sveriges Försäkringsförbund. Minpension.se finansieras gemensamt av staten och pensionsbolagen och är kostnadsfri att använda. Staten, eller snarare de försäkrade i det allmänna pensionssystemet, står för halva kostnaden för att driva minpension.se. Till styrelsen för minpension.se har Försäkringskassan, PPM och SPV utsett var sin ledamot.

I korthet fungerar minpension.se så att den som vill använda tjänsten måste identifiera sig, vilket kan ske med BankID, E-legitimation eller den pinkod som gäller för premiepensionskontot. Genom denna identifiering ger den försäkrade minpension.se en fullmakt att hämta in dennes alla pensionsuppgifter från de pensionsinstitut som anslutit sig till tjänsten. Första gången detta sker tar det några dagar innan minpension.se kan underrätta användaren i ett mejl om att uppgifterna samlats in. När nya pensionsuppgifter för den som anslutit sig till minpension.se inkommit informeras om detta genom mejl.

De pensionsinstitut som anslutit sig är för närvarande: AI Pension, Alecta, AMF, Euroben Life & Pension, Folksam, Folksam-LO Pension, Folksam Tjänstepension, FPK, Försäkringskassan, Handelsbanken Liv, KP, KPA Pension, Kåpan Pensioner, Länsförsäkringar, Nordea Liv & Pension, Pensionskassan PSA, Pensionskassan PSF, PPM, Swedbank Försäkring, SEB Trygg Liv, Skandia, SPK, SPP, SPV, VFF Volvo Resultat.

5.1 Historik

Tillkomsten av pensionsportalen minpension.se kan spåras direkt till utskicket av det första orange kuvertet år 1999. Det var första gången som alla försäkrade i det svenska allmänna systemet fick individuell information om sina intjänade pensionsrättigheter och sin prognostiserade allmänna pension. Sverige var tillsammans med USA såvitt jag vet de första länderna i världen med denna typ av information. Genom att informera så stort, men endast om en delmängd av totalt intjänade rättigheter och förväntad framtida pension, uppstod dock ett informationsglapp. Orange kuvertet innebar att ett informationsbehov tillfredsställdes, men samtidigt skapade det efterfrågan på information om helheten. Det är inte förrän den försäkrade har information om den sista pensionskronan som han eller hon har kunskap om sin förväntade inkomst som pensionär.

Initiativet till att starta minpension.se togs av dåvarande Riksförsäkringsverket år 1999. Inledningsvis fanns en betydande skepsis bland de organisationer och företag som skulle behöva bidra till skapandet av en samlad information. Tveksamheten

motiverades bl.a. av de stora problem som förutsågs med att tekniskt få till stånd informationsutbytet. Även det faktum att det inom i vissa förmånsbestämda pensionsordningar saknades aktualiserade inkomstuppgifter m.m. och att det därmed skulle vara omöjligt att ge heltäckande pensionsinformation till de personer som omfattades av dessa avtal, bidrog till tveksamhet inför ambitionen att ha en tjänst som utlovade en helhet som inte skulle kunna levereras till alla.

Det fanns även frågetecken av juridisk karaktär, bl.a. om försäkringsbolagen skulle ha rätt att lämna ifrån sig den aktuella typen av information. Därtill kom utmaningen att med en rimlig pedagogik sammanställa ganska olika pensionsprodukter. Vidare fanns organisatoriska, personella och ekonomiska m.fl. hinder för att åstadkomma en samlad pensionsinformation.

Det förelåg även farhågor om och motstånd mot vad som av vissa uppfattades som en centralistisk statlig inblandning i avtalsparternas, företagen och enskilda relationer.

I de diskussioner som fördes mellan Riksförsäkringsverket och företrädare för avtalsparterna och försäkringsbranschen ansågs integritetsaspekten kunna tillgodoses om pensionssammanställningen gjordes på begäran av den försäkrade. De tekniska och pedagogiska problemen med att kunna ge en sammanställd information av i vissa fall ett ganska stort antal olika avtal ansågs vara möjliga att lösa genom att ge informationen elektroniskt. Information på en skärm kan skiktas på ett annat sätt än vad som är möjligt på papper. Krav på enkelhet och begriplighet tillsammans med krav på fullständig och korrekt information är lättare att uppfylla i en elektronisk kanal.

Lösningen var att skapa en webbplats där den enskilde identifierade sig och begärde in sina uppgifter från sina pensionsleverantörer, oavsett om dessa var statliga, parternas eller privata försäkringsbolag. Informationen presenterades för den försäkrade på en skärm, i kombination med möjlighet att skriva ut informationen.

Med tanke på kostnader och svårigheterna att få in uppgifter om alla pensioner avgränsades informationen vid starten till att omfatta allmän pension samt kollektivavtalad tjänstepension. Privat pensionssparande var inledningsvis inte prioriterat för minpension.se.

Att minpension.se år 2004 kunde starta sin verksamhet – att ge samlad pensionsinformation via Internet – var en stor framgång. Att arbetet tog längre tid än förutsett minskar inte värdet av det som åstadkoms och samtliga inblandade har anledning att vara stolta över att minpension.se förverkligades. När arbetet väl kommit igång tog Försäkringsförbundet ett stort ansvar för att driva det i mål och många experter från avtalsparterna och försäkringsbranschen lade ner mycket tid och stort engagemang i arbetet med att skapa minpension.se.

Minpension.se har under åren vunnit en rad utmärkelser, dels för själva tjänsten sammanställd pensionsinformation, dels för sin användarvänliga utformning. Genom tillkomsten av denna tjänst, i kombination med det orange kuvertet, har Sverige legat i

framkant och utgjort frontlinjen inom pensionsinformation. Det internationella intresset för minpension.se har varit och är betydande.

Det är inte bara i Sverige som pensionen kommer till de enskilda genom flera olika regelverk och olika leverantörer. Det är snare regel än undantag att en del av pensionen kommer i från staten i form av lagstadgad pension och att det därutöver betalas ut flera pensioner från avtalssystem, ibland kompletterade av privat pensionssparande. Genom globaliseringen ökar också antalet personer som får pension från andra länder, såväl statlig som arbetsgivarbaserad pension. Utöver minpension.se känner jag endast till att man i Danmark och Norge har en motsvarande tjänst, se www.pensionsinfo.dk respektive www.norskpensjon.no. I Finland, där man nyligen har börjat med årsbesked, finns inte samma behov av pensionssammanställningar eftersom tjänstepensioner knappt förekommer där, bl.a. beroende på att det finska allmänna pensionssystemet saknar intjänandetak.

Användningen av minpension.se har stigit varje år sedan starten år 2004 och har, som nämnts, snart en miljon registrerade abonnenter. Tjänsten fungerar på så sätt att den som en gång registrerat sig, får årligen påminnelse om att informationen uppdaterats. För närvarande avregistreras personer från minpension.se när de tar ut del av eller hela sin inkomstpension.

Tabell 12. Fakta om minpension.se

År	2004	2005	2006	2007	2008	2009 November
Antal abonnenter	80 000	250 000	430 000	602 000	795 000	985 000
Antal anslutna institut	9	12	15	17	19	25
Antal anställda	1	1	2	2	3	3
Kostnad, miljoner kr		13,9	15,0	13,4	16,8	19*

* Prognos för hela 2009.

Styrelsen för minpension.se fastställer varje år en utvecklingsplan för verksamheten. Hittills har de prioriterade uppgifterna varit att öka antalet anslutna institut att utöka leveranserna ifråga om vilka pensionsavtal som de anslutna pensionsinstituten ger information om och att öka detaljrikedomen i den överförda informationen.

Minpension.se hade inledningsvis endast en anställd – den verkställande direktören. I dag finns tre anställda. En stor del av arbetet med att utveckla minpension.se utförs av externa leverantörer. Visst arbete utförs även av de anslutna instituten, inklusive de statliga myndigheterna, Försäkringskassan, PPM och SPV.

En huvuduppgift för minpension.se har åren efter starten fram till och med i år varit att öka antalet anslutna pensionsinstitut. Arbetet har varit framgångsrikt och sedan starten av minpension.se har antalet anslutna pensionsinstitut ökat varje år. De 25 leverantörer som nu ger information till minpension.se innebär att en mycket hög andel av de försäkrades tjänstepensionsleverantörer är anslutna till minpension.se.

De tjänstepensionsleverantörer som fortfarande står utanför minpension.se har endast förhållandevis små kollektiv försäkrade. Anslutningstakten av nya pensionsinstitut kommer framgent att bli lägre. Trots att det uppskattningsvis finns ett par hundra pensionsinstitut kan täckningen på minpension.se anses mer eller mindre komplett vid endast ett tillskott av de fem största som ännu inte anslutit sig – förutsatt att alla då 30 pensionsinstitut levererar information om alla sina pensionsprodukter.

5.2 Vad är kvalitet i pensionsinformation?

I denna skrivelse används begreppet kvalitét i pensionsinformationen utan att detta närmare definieras. Någon mer exakt definition kommer inte heller att föreslås i detta avsnitt, däremot anser jag att det är viktigt att kvalitetsbegrepp utvecklas för pensionsinformationen. Främst avser jag då pensionsinformationen på minpension.se.

I det följande lämnar jag några övergripande kriterier för vad som skulle kunna betecknas som kvalitetsmått hos pensionsinformationen.

Täckningsgrad

En kvalitetsaspekt på minpension.se är hur stor andel av totalt intjänade pensionsrättigheter i svenska pensionsinstitut som minpension.se ”täcker”, dvs. ger pensionsinformation om. En skiss till sådant kvantitativt kvalitetsmått har lämnats av minpension.se till utredningen och det redovisas i sammanfattning i följande avsnitt och i sin helhet i bilaga C.

Aktualiseringsgrad

Hur många försäkrade finns det och för hur många av dessa har pensionsinstitutet de uppgifter som krävs för att ge individuell pensionsinformation. Tabellerna i bilaga B är skisser på hur ett sådant kvalitetsmått skulle kunna utformas. En del i arbetet med att utveckla ett kvalitetsmått som avser aktualiseringsgrad utgörs av att utarbeta användbara definitioner.

Systematiska efter mätningar

Ett annat sätt att mäta delvis samma kvalitetsaspekter som täckningsgraden och aktualiseringsgraden är att göra systematiska kvalitetskontroller av ett lämpligt urval av den information försäkrade fått på minpension.se. Sådana efterkontroller har den fördelen att de ger säkrare information om vad de försäkrade faktiskt får för information. Ett problem med tillvägagångssättet är att det är resurskrävande att

genomföra kontrollerna och att facit – de pensionsrättigheter den försäkrade tjänat in – kan vara svåra att fastställa till en rimlig kostnad.

Information om saknad information

En viktig kvalitetsaspekt är i vilken utsträckning minpension.se kan upplysa den försäkrade om att han eller hon har en försäkring men att minpension.se inte fått den information som krävs för att vidareförmedla information om den försäkringen. Minpension.se har idag sådan information, men den kan utvecklas. Vidare skulle information till de försäkrade om *täckningsgrad* och *aktualiseringsgrad* samt resultat av *systematiska eftermätningar* i sig vara kvalitetshöjande eftersom de skulle bidra till att de försäkrade har en möjlighet att själva bedöma tjänstens kvalitet.

Informationsrikedom – bästa möjliga ingångsdata

En annan kvalitetsaspekt rör informationsrikedomen i underlaget för pensionsprognoserna, informationens djup, dvs. hur stor del av tillgänglig information om relevanta regler och sakförhållanden som används för att göra prognosen. Som exempel på att inte all tillgänglig information används är att prognoserna på minpension.se tas fram utan kunskap om den försäkrades val av t.ex. efterlevande- eller familjeskydd. Minpension.se har ännu inte den informationen. Ett annat exempel är att de olika pensionsinstitutens avgiftsuttag är mer schabloniserat än nödvändigt.

En näraliggande kvalitetsaspekt är hur aktuell pensionsinformationen är.

Även prognoserna i orange kuvertet har vissa kvalitetsbrister som beror på att sämre information än vad som finns tillgänglig används för prognosen. I orange kuvertet, beräknas prognosens garantipension alltid som om den försäkrade varit bosatt i Sverige 40 år mellan 25 och 65 års ålder. Det sker eftersom de bosättningsuppgifter som garantipensionsberäkningen kräver normalt inte finns i registren. Det har inte ansetts tillräckligt prioriterat att åtgärda problemet.

Begriplighet

En ytterligare kvalitetsaspekt är om de försäkrade uppskattar hur informationen presenteras och om de förstår den. Denna kvalitetsaspekt står ibland i konflikt med önskan om fullständighet i informationen och att pensionsprognosen ska göras med all relevant och tillgänglig kunskap om regler och sakförhållanden. Informationens begriplighet är i hög grad beroende av att olika avsändare använder samma informationsprinciper och har samma språkbruk, oavsett informationskanal. Vidare är begripligheten beroende av informationens relevans. Information om delmängder av den framtida pensionen är mindre relevant och därmed svårare att förstå än vad information om hela pensionen är. Minpension.se har genomfört ett stort antal användartester och har genomgående fått goda vitsord av användarna för sin utformning av informationen.

5.3 Vilken kvalitet har minpension.se?

Ett i förhållande till ovanstående kvalitetsaspekter annat sätt att se på kvalitet är att titta på prishyllan – den är vad gäller minpension.se välfylld. Det visar om inte annat att tjänsten rönt såväl uppmärksamhet som uppskattning. Enligt min uppfattning är det välförtjänt.

Tabell 13. minpension.se:s prishylla

Utmärkelse	År
Guldlänken för bästa e-tjänst	2005
Microsoft.NET Award Integrated Solution	2005
Internetworld Topp 100	2005
Internetworld Topp 100	2006
CIO Award Nominerat till årets mest innovativa IT-projekt	2005
Nominerad i Public Administration Stockholm Challenge	2006
Web Service Award, Årets förbättrare	2006
Web Service Award, nominerad till bästa webbplats inom information och service	2007

Mer kvantitativt är ett tillräckligt stort antal anslutna institut en nödvändig, men inte tillräcklig, förutsättning för att kunna ge de försäkrade en pensionsammansättning av hög kvalitet på minpension.se. Utöver att vara anslutna till minpension.se måste pensionsinstituterna kunna leverera rätt information och på rätt sätt för att sammansättningen ska fungera. Mycket utvecklingsarbete på minpension.se har ägnats åt att förbättra informationsflödet mellan instituten och minpension.se. Exempelvis är den första tekniska plattformen numera helt utbytt.

Trots betydande insatser från minpension.se har det under den korta utredningstiden inte varit möjligt att med tillfredställande säkerhet få kunskap om hur stor täckning minpension.se har. Vad vi bl.a. skulle vilja veta är hur stor andel av sin faktiskt intjänade tjänstepensionsrätt de i dag närmare en miljon abonnenterna har tillgång till på minpension.se.

Ett intressant mått på täckning som minpension.se har arbetat med är att först skatta totalt pensionsåtagande – pensionsskulden i olika pensionsordningar fördelad på pensionsinstituterna. Därefter skattas om och hur stor andel av respektive pensionsinstituts pensionsskuld som minpension.se ger information till de försäkrade om. Denna preliminära skattning finns med som bilaga C. I tabell 14 sammanfattas den. Tabellens pensionsskuld avser såväl sådana försäkringar där det fortsatt betalas in premier för den försäkrade (premiedragande) som fribrev och pensionsutbetalande pensionsavtal.

När det gäller pensionsinformationen i det sammanhang som diskuteras här är det information om förväntad total pension till ännu förvärvsaktiva som är mest relevant.

Dessvärre har tillgänglig information inte gett minpension.se möjlighet att dela upp tabellen på kategorierna pensionärer och aktiva.

Det är inte helt enkelt att fånga de data som krävs för att beräkna måttet. För att ge ett närmevärde på hur stor täckning minpension.se har och för att ge mer konkretion till hur ett sådant här kvalitetsmått kan komma att se ut har minpension.se varit behjälplig med att uppskatta värden för detta mått.

Tabell 14. Total pensions-skuld och den pensions-skuld minpension.se informerar om, preliminära uppskattningar 2007, belopp i miljarder kronor

	Allmän pension	Tjänstepension - privat	Tjänstepension - offentlig	S:a allmän & tjänste	Privat pension	Totalt
Total pensions-skuld (tillgång)	7 304	1 172	609	9 085	296	9 381
...varav visas på minpension.se	7 304	753	368	8 424	2	8 426
Andel som visas på minpension.se, procent	100	64	60	93	1	90

* Sveriges BNP 2007 var 3 071 miljarder kronor.

Underlag för tabellen finns i bilaga C.

Flera osäkra uppskattningar ligger till grund för redovisningen. En sådan uppskattning är andelen tjänstepension på den offentliga arbetsmarknaden som minpension.se i dag täcker. Minpension.se har i dag inte någon klar bild över hur väl man täcker dessa avtalsområden. I tabellen har antagits att minpension.se levererar pensionsinformation på 50 procent av de offentliganställdas förmånsbestämda pensionsförmögenhet avseende tjänstepension och 100 procent av den premie-/avgiftsbestämda. Särskilt det första antagandet är mycket osäkert.

De brister som finns när det gäller kollektivavtalad tjänstepension är i huvudsak hänförlig till den offentliga arbetsmarknaden, kommun och landstingsanställda samt statligt anställda. Oavsett om skattningen att 50 procent av de försäkrades tjänstepensionsförmögenhet avseende förmånsbestämd pension redovisas skulle visa sig vara ett överdrivet negativt antagande eller ej, är det klart att situationen är otillfredsställande vad gäller de offentliganställdas, eller f.d. anställdas, pensionsinformation på minpension.se. Det är också otillfredsställande att det saknas mer gedigen kunskap om hur väl leverantörerna och minpension.se täcker de offentliga tjänstepensionerna.

På den privata arbetsmarknaden beror bristerna i minpension.se huvudsakligen på att i sammanhanget stora aktörer som AMF, Folksam, Handelsbanken, KPA, LF, Nordea, SEB Trygg Liv, Skandia och Swedbank inte lämnar information om vare sig s.k. individuell tjänstepension, bland annat s.k. ”10-taggarlösningar”, eller privat pensionssparande. Det är avsaknaden av informationsleveranser avseende individuell

tjänstepension som drar ner den skattade leveransandelen till 64 procent. Swedbank har dock helt nyligen, den 10 december, börjat leverera enligt en mer modern informationsstandard²² och kommer efter att befintliga system konverterats om cirka 6 månader leverera information om alla aktuella produkter exklusive individuellt pensionssparande (IPS).

Täckningen av s.k. kollektivavtalad tjänstepension på den privata arbetsmarknaden är nära nog 100-procentig på minpension.se, se bilaga C. Det innebär bland annat att privatanställda arbetare har en hög, nästan 100-procentig, täckning av sina pensionsrättigheter på minpension.se.

Skulle de nämnda företagen leverera information till minpension.se beträffande alla sina pensionsprodukter skulle täckningen för all tjänstepension, såväl kollektivavtalad som individuell, på den privata arbetsmarknaden bli nära nog fullständig. Även täckningen av privat pensionssparande skulle med sådana leveranser bli stor.

Hur väl minpension.se ger de försäkrade en fullständig pensionsammansättning beror således på vilket eller vilka avtalsområden som den försäkrade har pensionsrättigheter i och om han eller hon pensionssparar privat. I beskrivningen nedan bortses från privat pensionssparande.

Privatanställda arbetare

Rent allmänt kan sägas att privatanställda arbetare, försäkrade som (uteslutande) omfattas av Avtalspension SAF-LO har hög kvalitet på den information som de får på minpension.se. Inom detta område har minpension.se i princip 100-procentig täckning för de premiebestämda delarna. Minpension.se har en låg felprocent i överföringarna av information från detta avtalsområde. Genom minpension.se kan de försäkrade få den pensionsprognos för sin tjänstepension som parterna bakom avtalet inte velat ge i pensionsbeskeden.

Kvalitén i pensionsprognosen skulle förbättras om minpension.se från Fora kunde få information om den försäkrades val av efterlevandeskydd i form av återbetalningsskydd och/eller familjeskydd samt även vissa andra uppgifter om avgifter m.m. Diskussioner pågår mellan Fora och minpension.se om att avhjälpa dessa brister.

Den främsta bristen på detta avtalsområde är att information om tidigare intjänad STP-pension hittills har saknats på minpension.se. I början av 2010 planerar AMF att utöka sin leverans av information till att även innefatta samtliga tjänstepensionsprodukter och privat pension. När det sker är detta stora avtalsområde väl tillgodosett med information på minpension.se.

---

²² Mis Life och SSEK.

Kommun- och landstingsanställda

Information om de förmånsbaserade delarna i kommun- och landstingsanställdas pensionsavtal lämnas i dagsläget till minpension.se i en omfattning som inte kunnat fastställas av utredningen. Även om leverans av premiebestämd pension är betydligt bättre finns också för sådan pension oklarheter om leveransernas omfattning.

Det är dock klart att en betydande andel av de ca 1,1 miljoner kommun- och landstingsanställda inte får en komplett bild över intjänade pensionsrätter på minpension.se. Samma gäller, men i ännu högre utsträckning, före detta anställda. En orsak till detta förhållande är att de registeruppgifter som finns avseende de förmånsbestämda delarna i pensionsplanerna inte aktualiserats fullt ut. Men mot bakgrund av att KPA uppger att 85 procent av uppgifterna för de som var anställda 1997-12-31, eller som anställda senare – kriterier för att omfattas av KAP-KL – kan inte bristerna i leveranserna till minpension.se helt förklaras med bristande aktualisering.

Bristerna i minpension.se:s täckning avseende kommun- och landstingsanställdas tjänstepension har diskuterats med SKL och KPA. Minpension.se och KPA har under hösten 2009 inlett ett arbete med att analysera varför minpension.se inte har bättre täckning av kommunala tjänstepensioner. SKL delar min uppfattning att det är viktigt och brådskande att informationsöverföringen mellan KPA och minpension.se snart fås att fungera tillfredställande. SKL kommer därför delta i arbetet som KPA och minpension.se behöver genomföra under 2010.

En källa till oro är att många försäkrade inte får komplett information om sin kommunala tjänstepension på minpension.se, samtidigt som den försäkrade inte upplyses om att information saknas. Som nämnts är precisionen i information om vilka begränsningar minpension.se har en viktig kvalitetsaspekt.

SKL har i samtal med mig utfäst sig att uppmana och bistå sina medlemmar med att vidta den informationsinhämtning och de registeruppdateringar som krävs för att kunna ge individuell pensionsinformation till de försäkrade.

Privatanställda tjänstemän

När det gäller de privatanställda tjänstemännen som omfattas av ITP-planen levereras nära nog fullständig information till minpension.se på de delar som ligger kvar i planen. Alecta levererar informationen rörande de förmånsbaserade delarna och tillsammans med aktuella försäkringsbolag rörande ITP:s ”kryssmarknadsprodukter”.

För dem som lämnat ITP-planen, s.k. ”tiotaggarlösningar”, finns tjänstepensionsförsäkringen hos andra livförsäkringsbolag än Alecta. Information om dessa lämnas i nuläget endast av ett fåtal bolag. Detta medför att höginkomsttagare i allmänhet bara får en delmängd av intjänad pension rapporterad i minpension.se. Trots att antalet personer som ingår i denna grupp är jämförelsevis litet är förhållandet otillfredsställande.

De bolag som lämnar information till minpension.se om kollektivavtalade pensioner men inte information därutöver är Folksam, Handelsbanken Liv, KPA Pension, Kåpan, Nordea Liv, Swedbank Försäkring, SEB Trygg Liv och Skandia. Eftersom dessa bolag har ett upparbetat leveransgränssnitt och fler av dem i dag lämnar denna typ av information till försäkringsförmedlare borde arbetsinsatsen för att utöka leveransen till minpension.se vara hanterbar.

Minpension.se har fört diskussioner med samtliga om att utöka leveranserna till minpension.se. Enlig minpension.se ska sådan utökning vara relativt nära förestående.

Alecta, SPP, KP och Arkitekternas pensionskassa, Länsförsäkringar, VFF Volvo Resultat och Swedish Match är de pensionsinstitut som i dag levererar information utöver kryssmarknadsprodukterna i ITP eller ITP-liknande planer till minpension.se. De flesta bolag som levererar fullständig tjänstepensionsinformation levererar dessutom information rörande privata pensionsförsäkringar.

Då Collectum inte ger någon pensionsprognos för den avgiftsbestämda ITP 1 är, bortsett från personlig försäkringsrådgivning, minpension.se den enda källan för sådana prognoser. Genom att minpension.se saknar uppgifter om de försäkrades val av efterlevandeskydd, återbetalningsskydd m.m. lider prognosen av vissa kvalitetsproblem som är möjliga att arbeta bort. Diskussioner pågår mellan Collectum och minpension.se om att avhjälpa bristen.

Statligt anställda

All premiebestämd pension rapporteras med tillfredställande kvalitet.

Förmånsbestämd pension som intjänats före 2003 enligt PA-91 har fram till 2009 inte rapporterats alls till minpension.se. Under 2009 påbörjades informationslämningen till minpension.se avseende PA-91, men på grund av såväl bristande funktionalitet i minpension.se som problem med datainnehållet i filen från SPV kan pension enligt PA-91 fortfarande inte redovisas på minpension.se. Sådan pension redovisas därför som ”ofullständig”

Förmånsbestämd pension enligt PA 03 rapporteras till minpension.se men med kvalitetsproblem, se tabell 15 nedan.

SPV har sedan starten av minpension.se haft leveransproblem. Arbete med att komma tillrätta med dessa har pågått länge och leveranskvalitén har blivit bättre. En förbättring kan således noteras, men SPV:s leveranskvalité är fortfarande inte på en tillfredsställande nivå, under 2009 är det endast 60 procent av leveranserna som är godkända. Förmånsbestämd pension enligt äldre avtal än PA 03 har som nämnts fram till år 2009 inte levererats alls, och ingår vare sig i dessa 60 procent som levereras eller i de 40 procent som inte levereras.

Tabell 15. SPV:s leverans kvalitet till minpension.se

	2007		2008		2009-12-11	
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
Individförfrågan	175 760	100	141 925	100	117 515	100
Bristande info	112 781	64	60538	43	42 700	40
Godkänd info	62 979	36	81 387	57	70 815	60

En tröst, om än otillräcklig, när det gäller leveranserna från SPV är det faktum att de försäkrade i PA-91 och PA 03 som använder minpension.se och som inte får en komplett information vanligen får information om att pensionsinformationen p.g.a. av leveransproblem inte är fullständig. Som beskrivits ovan lämnas ofta inte motsvarande upplysning i det som förefaller vara bristfällig information om kommunaltjänstepension.

5.4 minpension.se – navet i framtidens pensionsinformation?

Pensionsmyndigheten kommer från den första januari 2010 att ha minpension.se integrerad på sin webbplats i form av en tjänst, *minpension.se distribuerad*, som utvecklats under år 2009. Jag utgår från att de flesta banker och försäkringsbolag under år 2010 kommer att tillhandahålla *minpension.se distribuerad* åt sina kunder. Det skulle medföra en betydelsefull förbättring av bankernas tjänster till sina kunder, och en kraftfull förbättring av pensionsinformationen till de försäkrade.

Under utredningsarbetet har det framstått som alltmer uppenbart att en framtida effektiv pensionsinformationsförsörjning kommer att kräva ett nav. Detta för att vidmakthålla och öka kvalitén i den information som sprids och för att inte kostnaderna för att hämta och sprida information mellan olika aktörer ska skjuta i höjden. Det är vidare troligt att det kommer att finnas en efterfrågan på att paketera om informationen på olika sätt och att minpension.se i sådana fall skulle kunna leverera rådata som tas om hand av mottagaren.

Det bör dessutom finnas möjligheter att utveckla minpension.se på ett sätt som skulle bidra till att minska de administrativa kostnaderna inom branschen. Det skulle t.ex. kunna vara intressant för försäkringsbranschen att utveckla minpension.se för att effektivisera den i dag resurskrävande fullmaktshanteringen på försäkringsbolagen och hos försäkringsförmedlare.

5.5 Förslag

Förslag: Regeringen bör ge Pensionsmyndigheten i uppdrag att senast 31 december 2010 rapportera ökningen av de produkter stora aktörer så som AMF, Folksam, Handelsbanken, KPA, Länsförsäkringar, Nordea, SEB Trygg Liv, Skandia och Swedbank ger information om till minpension.se, samt ökningen av informationsinnehållet i befintliga produkter.

Regeringen bör ge Pensionsmyndigheten i uppdrag att söka överenskomma med parterna på arbetsmarknaden att de, vid upphandling av försäkringsbolag eller fonder, som avses ingå som ett val i tjänstepensionen, ska ha som ett krav att bolaget är en god leverantör av information till minpension.se.

Regeringen bör ge Pensionsmyndigheten i uppdrag att verka för att minpension.se senast den 1 juli 2010 har utvecklat en kvalitetsredovisning av informationen på minpension.se. Vid behov bör Pensionsmyndigheten bistå minpension.se i utvecklingen av kvalitetsredovisningen. Pensionsmyndigheten bör vidare ges i uppdrag att årligen rapportera kvalitén på minpension.se till regeringen.

Regeringen bör ge Pensionsmyndigheten i uppdrag att tillsammans med Försäkringsförbundet och minpension.se analysera på vilket sätt minpension.se skulle kunna utvecklas till en kostnadseffektiv generell plattform, ett nav, för informationsöverföring mellan olika aktörer inom pensionsområdet, med syfte att långsiktigt förbättra och förbilliga pensionsinformationen till de försäkrade i olika kanaler.

Skälen för mina förslag: Minpension.se har varit en framgång. Den typen av tjänst som minpension.se erbjuder är och kommer att vara avgörande för om pensionsinformationen når de mål som jag angett. Kvalitén på minpension.se måste dock fortsätta att utvecklas och utvecklas snabbt.

Vissa kvalitetsproblem på minpension.se orsakas av att inte all relevant information som finns överförs från dem som administrerar avtalen på den offentliga arbetsmarknaden på ett sådant sätt att minpension.se kan vidareförmedla informationen. Ett annat kvalitetsproblem orsakas av att privata pensionsinstitut inte levererar all den pensionsinformation som de har och skulle kunna lämna. Ett tredje problem orsakas av att pensionsinstitut och valcentraler inte lämnar tillräckligt detaljerad information, och minpension.se kan inte ta emot den.

För att komma till rätta med det första problemet föreslår jag att regeringen ska ge Pensionsmyndigheten i uppdrag att senast 31 december 2010 rapportera ökningen av de produkter stora aktörer så som AMF, Folksam, Handelsbanken, KPA, Länsförsäkringar, Nordea, SEB Trygg Liv, Skandia och Swedbank ger information om till minpension.se, samt ökningen av informationsinnehållet i befintliga produkter.

För att ytterligare säkerställa leveransen av pensionsinformation till minpension.se föreslår jag att regeringen ska ge Pensionsmyndigheten i uppdrag att söka överenskomma med parterna på arbetsmarknaden om att de, vid upphandling av försäkringsbolag eller fonder, som avses ingå som ett val i tjänstepensionen, ska ha som ett krav att bolaget är en god leverantör av information till minpension.se. För att vara en av minpension.se godkänd leverantör av information ska krävas att försäkringsbolaget uppfyller leveransvillkoren till minpension.se generellt, d.v.s. inte endast inom det område som är aktuellt för upphandling. Bolag som vill komma ifråga som leverantör skulle då vid förfrågan kunna uppvisa ett besked från minpension.se om att bolaget uppfyller de krav som ställs på informationsleverantörer.

För att få ett bättre grepp om kvalitén på informationen på minpension.se föreslår jag att regeringen ska ge Pensionsmyndigheten i uppdrag att verka för och vid behov bistå minpension.se med att under tiden fram till den 1 juli 2010 utveckla dels definitioner av kvalitet, dels system för kvalitetsredovisning av informationen på minpension.se. Kvalitetsredovisning ska vara tillgänglig på webbplatsen för användarna. Jag föreslår dessutom att regeringen ska ge Pensionsmyndigheten i uppdrag att årligen rapportera om kvalitén på minpension.se till regeringen.

Det bör vara möjligt att åstadkomma en förhöjd standardisering av pensionsinformationen och därigenom rationalisera informationsöverföringen mellan inblandade aktörer, dvs. statliga myndigheter, pensionsinstitut, valcentraler, försäkringsmäklare, minpension.se m.fl. Sådan rationalisering har potential att minska kostnaderna, vilket ytterst vore till gagn för de försäkrade. För att öka den kundnytta och nyttan för pensionsinstitutet som minpension.se kan ge föreslår jag att regeringen ger Pensionsmyndigheten i uppdrag att tillsammans med Försäkringsförbundet och minpension.se analysera på vilket sätt minpension.se skulle kunna utvecklas till en kostnadseffektiv, generell plattform, ett nav, för informationsöverföring mellan olika aktörer inom pensionsområdet, med syfte att långsiktigt förbättra och förbilliga pensionsinformationen till de försäkrade i olika kanaler.

6 Samordning av pensionsprognoser och av språkbruket

För att de försäkrade ska kunna förstå pensionsinformationen måste den följa vissa gemensamma principer. Vidare underlättas kommunikationen avsevärt om olika aktörer använder samma ord för sådant som är samma, eller liknade.

6.1 Pensionsprognoser

Pensionsprognoserna är enligt min uppfattning det mest centrala i den individuella pensionsinformationen. Det är pensionsprognosen om månadspensionen som gör det möjligt för den enskilde att få en bild av sin sannolika framtida pensionsituation. Det är således den informationen som underlättar välgrundade beslut om t.ex. vilken

pensionsålder den försäkrade riktar in sig mot och även beslut om ett eventuellt ytterligare sparande.

Pensionsprognoserna används huvudsakligen i två olika sammanhang: dels för att ge en bild av den framtida förväntade pensionen i årsbesked av olika slag, dels för att kunna simulera förväntat pensionsutfall under olika förutsättningar. Prognosen bidrar därmed till kunskapen om hur pensionssystemet fungerar. Den ger information om vad delarna i den årliga informationen i avgiftsbestämda pensionssystem, som bestämmer pensionskontots storlek, innebär i den i sammanhanget mer begripliga termen ”månatlig pension”. Pensionsprognosen utgör därför den viktigaste kommunikationen till de försäkrade.

De olika avtalsområdena och deras administratörer och försäkringsbolag har som beskrivits i avsnitt 4 gjort olika val när det gäller huruvida pensionsprognoser ska ingå i pensionsinformationen eller inte. Fora har inga prognoser alls i sina pensionsbesked. KPA:s pensionsbesked har prognoser för såväl den förmånsbestämda som den avgiftsbestämda pensionen. Collectum har prognos i sina pensionsbesked för den förmånsbestämda ITP 2 och den i ITP 2 ingående avgiftsbestämda ITPK, men ännu inga prognoser för den helt avgiftsbestämda ITP 1.

Orange kuvertets, KPA:s, Collectums och minpension.se:s pensionsprognoser beräknas genom att utgå från intjänade rättigheter och därefter anta en inkomst för åren fram till pension. Kåpan Pensioner gör sina pensionsprognoser genom att beräkna vad intjänat pensionskapital samt en antagen ränta skulle bli i kronor per månad från 65-årsdagen. I Kåpans prognos görs således inget antagande om framtida inkomst, eller snarast ett underförstått antagande om noll kronor i inkomst, åren fram till pension.

Dessutom skiljer sig metoderna för att beräkna och presentera pensionsprognoser betydligt åt mellan olika pensionsinstitut. Olika sätt används av Försäkringskassan/PPM, tjänstepensionsinstituten och privata försäkringsgivare. Beräkningarna görs med olika antaganden, resultaten presenteras i olika penningvärden och tidsbegränsade pensioner blandas med livsvariga. Det gör att olika prognosverktyg kan ge betydande skillnader i resultat, vilket gör det svårt, för att inte säga omöjligt, för den enskilde att få en fullständig och begriplig bild av sin pensionssituation.

En konsekvens av detta är att förtroendet för prognosverktygen blir låg och att det blir mycket svårt att förstå hur pensionssystemen fungerar. För att förstå hur systemen fungerar krävs inte bara att samma ingångsvärden i olika prognosverktyg ger samma eller åtminstone liknande resultat, det krävs också att det går att förstå, åtminstone i princip, hur prognosen är beräknad.

Prognosantaganden

Tabell 16 beskriver några av de viktigaste antaganden som olika pensionsadministratörer gör i de pensionsprognoser som vanligen ingår i pensionsbeskeden.

Tabell 16. Pensionsprognos eller inte och vissa antaganden

Pensionsordning	Inkomst	Inkomsttillväxt	Kapitalavkastning	Pensionsålder	Uttagstid
Allmän pension Orange kuvertet	Senast taxerade kalenderår (14 -15 månader före pensionsbeskedet)	0 % (alt. 2 %)	3,5 % (alt 5,5 %)	61, 65 och 70*	Livsvarigt
Avtalspension SAF-LO			Ingen prognos		
KAP KL förmånsbestämd administrerad av KPA	Snitt 5 bästa åren av 7 senaste åren	0 %	<i>Inte aktuellt</i>	65	Livsvarigt
KAP KL avgiftsbestämd administrerad av KPA	Senast kända pensionsgrundande lön (årslön)	0 %	3,5 %	65	Livsvarigt
ITP 2 förmånsbestämd	Anmäld årslön	0 %	<i>Inte aktuellt</i>	65	Livsvarigt
ITPK (ITP 2) avgiftsbestämd	Anmäld årslön	0 %	2 %	65	Livsvarigt
ITP 1 PA 03 från 2009	Genomsnitt senaste 5 åren	0 %	Ingen prognos <i>Inte aktuellt</i>	65	Livsvarigt
Kåpan	0		5 %	65	Livsvarigt

* För försäkrade 60 år eller äldre ändras pensionsåldrarna till sådana som bedömts mer relevanta, dessa åldrar flyttar sig beroende på den försäkrades ålder.

Pensionsmyndighetens långsiktiga mål bör vara att portalen minpension.se ska vara den för alla gemensamma och grundläggande kanalen för prognos om den framtida pensionen. För att göra det möjligt för den enskilde att göra en realistisk bedömning av sin framtida pension och att jämföra olika delar av pensionen bör då också antaganden och beräkningsförutsättningar tas fram, vilka så långt möjligt är gemensamma för allmän pension, tjänstepension och privat pension.

Vad som har gjorts hittills

Försäkringskassan startade 2007 ett projekt med syfte att gå igenom och analysera beräkningsmetoderna och antagandena i det beräkningsverktyg som används inom Försäkringskassan/PPM och inom minpension.se. Syftet var att föreslå en metod som i

berörda delar kan ligga till grund för prognosberäkningar avseende såväl allmän pension och tjänstepension som privat pension. Ett annat syfte med arbetet var att skapa ett dokument som beskriver hur beräkningarna genomförs, vilka antaganden som ligger bakom och motiven för valda beräkningssätt och antaganden. Genom en tydlig redovisning av prognosantagandena ökar tilltron till och förtroendet för prognoserna. Utgångspunkterna för föreslagna prognosmetoder skulle vara att de ska vara lätta att förstå och kommunicera samtidigt som prognosen ska vara så korrekt beräknad som möjligt.

Projektet har tagit fram en promemoria där problemen med prognosberäkningen identifierats och analyserats. Vidare har alternativa förslag till lösningar av problemen har diskuterats. I samarbete med Försäkringsförbundet har promemorian legat till grund för en diskussion med de privata pensionsbolagen under två möten 2008. Syftet med samarbetet var att försöka nå en enighet mellan myndigheterna och branschen om metoder för prognosberäkning, samt att utvidga projektet till att även beakta faktorer som huvudsakligen avser tjänstepension och privat pension.

Det som behandlats i Försäkringskassans projekt är huvudsakligen de faktorer som styr prognosberäkningen för allmän pension, men de är relevanta även för prognoser för tjänstepension och privat pension. De viktigaste punkterna redogörs för nedan.

Hittills intjänat pensionskapital

För tjänstepension och privat pension kan intjänat kapital finnas på flera olika håll och värdet av de olika delarna är enbart känt inom respektive myndighet eller bolag. Olika prognosmodeller behandlar detta på olika sätt. Antingen genom att begära in uppgifter, schablonberäkna eller genom att (för yngre personer) ignorera värdet. En utveckling av minpension.se som ett för pensionsmarknaden gemensamt prognosverktyg innebär att detta problem försvinner. Då finns för anslutna myndigheter och bolag alltid ett uppdaterat värde på intjänat kapital (tjänstetid för förmånsbaserade pensioner) till grund för prognosberäkningen. Detta problemfria tillstånd förutsätter bl.a. att pensionsinstituterna dels har aktualiserade uppgifter, dels att de överförs till minpension.se på ett korrekt sätt.

Framtida inkomst fram till pensionen

Eftersom den framtida inkomsten är okänd måste ett antagande göras om inkomsten från prognostillfället fram till pensionsavgången.

Den inkomst som antas för åren fram till pension kan antingen utgöras av ett genomsnitt av de senaste årens inkomster eller av senast kända inkomst. Fördelen med ett genomsnitt är att en tillfällig förändring av inkomsterna ett enskilt år inte får fullt genomslag i prognosen. Samtidigt innebär ett sådant förfarande att stabila förändringar i inkomsten slår igenom i prognosen med ganska lång eftersläpning. Vidare medför metoden systematiska underskattningar om inkomsterna har en stigande tendens. Det kan förvisso korrigeras för genom att den genomsnittsinkomst som används i

prognosen höjs. Ett sådant förfarande försvagar dock ytterligare kopplingen mellan faktisk inkomst och den inkomst som används i prognosen.

En fördel med att använda senast kända inkomst är att den för de flesta med fast arbete är den bästa uppskattningen och ett tämligen stabilt värde. En möjlig nackdel – men som dock kan vara en pedagogisk fördel – är att en tillfällig förändring av inkomsten får fullt genomslag i prognosen.

Om det inte vore för att de förmånsbestämda pensionerna beräknas med utgångspunkt i genomsnittlig inkomst ett antal år före pensionsåret, skulle det vara naturligt att använda senast kända inkomst som utgångspunkt för prognosen. I orange kuvertet används senaste taxerade pensionsgrundande inkomst – det är alltid en kalenderårsinkomst. I flera av de prognoser som används inom avtalspensionerna används senaste rapporterad årslön. Dessa två inkomstbegrepp behöver inte överensstämja. Det är förmodligen önskvärt att i olika prognoser utgå från samma inkomst.

För de förmånsbestämda pensionsplanerna blir prognosen för de äldsta försäkrade bättre om ett genomsnitt av, vanligen, de fem senaste årens inkomster används i prognosen. För yngre medför metoden som regel en underskattning av tjänstepensionen.

I minpension.se används i prognosen av statlig och kommunal tjänstepension ett genomsnitt av tidigare inkomster, samtidigt som den allmänna pensionen beräknas med utgångspunkt från senast kända inkomst. Även tjänstepension för privatanställda arbetare och tjänstemän använder senast kända inkomst – detta trots att tjänstepensionen för tjänstemän i de flesta fall är förmånsbestämd och i likhet med vad som gäller för förmånsbestämd pension för kommunal och statligt anställda utgår från ett genomsnitt av inkomsterna före pension. Att olika inkomster antas i prognosen för en och samma individ är inte tillfredställande. Missförhållandet har bland annat påtalats av Riksrevisionen.²³

Det vore önskvärt att informationen till minpension.se för personer som har färre år kvar till pension än det antal år som ligger till grund för pensionsberäkningen (vanligen fem) utökas med faktiska inkomster de år som kan ingå i pensionsberäkningen. En sådan utökning av informationen till minpension.se skulle göra det möjligt med ett enhetligt förfarande om att alltid utgå från senast kända inkomst. Samtidigt skulle kvalitén i prognoser för förmånsbestämd pension öka.

En annan fråga än vilken inkomst som prognosen ska utgå ifrån är hur denna inkomst antas utvecklas fram till pensionstidpunkten. Utvecklingen av inkomsten fram till pensioneringen kan antingen varje år följa den antagna utvecklingen av inkomster i allmänhet (inkomstindex) eller utvecklas i en takt som är specifik för varje ålder i enlighet med de ganska stabila mönster som finns för inkomstutvecklingen för olika åldrar. Det senare skulle i praktiken innebära att inkomstutvecklingen ligger över

---

²³ Staten och pensionsinformationen, RiR 2008:3

genomsnittet i unga år, för att stagnera och ligga lägre än genomsnittet från ca 55 år och fram till pensionen. En nackdel med den senare metoden är att det blir svårare att informera om vilken inkomst som antas i prognosen. Denna nackdel väger så tungt att metoden enligt min uppfattning inte bör användas.

Ekonomisk tillväxt

Tillväxten används för att räkna upp den enskilda individens antagna framtida inkomst år för år under prognosperioden. Det innebär i nästa steg att det påverkar storleken på de inbetalda avgifterna, eller pensionsrätterna, till både inkomstpensionen och premiepensionen och till tjänstepensionen. Tillväxten används också som räntesats inom inkomstpensionssystemet.

Alternativen för tillväxt i prognosen i orange kuvertet och på minpension.se är i grunden två. Det ena är att räkna med nolltillväxt, dvs. i nuvarande pris- och löneläge. Det andra är att räkna med en positiv tillväxt – i orange kuvertet två procent – som ger en prognos i ett framtida löneläge. En beräkning utan tillväxt och en beräkning med tillväxt ger i princip samma svar när det gäller värdet på pensionen i förhållande till den försäkrades lön. Detta gäller så länge den försäkrades inkomst antas växa i samma takt som inkomster i allmänhet.

Fördelen med antagandet om nolltillväxt är att det ger ett pensionsprognosbelopp som är uttryckt i nuvarande inkomstläge och därmed är lätt att förstå. Nackdelen är att prognosen med stor sannolikhet betydligt underskattar den framtida pensionens köpkraft; det är ovanligt och osannolikt att under längre perioder inte ha någon inkomstillväxt alls.

Tillväxternalternativet två procent ger en mer sannolik beskrivning av det absoluta värdet av den framtida pensionen. Men eftersom pensionsprognosen då anges i en för mottagarna framtida högre och obekant inkomst- och standardnivå är den emellertid svår att förstå och kan misstolkas.

Personer som är 45 år eller yngre kommer vanligen att få en pensionsprognos, allmän och tjänstepension, som överstiger deras nuvarande inkomst. Med det historiskt sett realistiska inkomstillväxtantagandet om två procent är det inte felaktig information, utan rimlig. Men eftersom den inkomst den försäkrade har innan han eller hon går i pension kommer att vara mycket högre än vid prognostidpunkten kan denna rimliga information om pensionens köpkraft ändå vara missledande.

På minpension.se är standardantagandet noll procent inkomstillväxt, men användaren kan ändra till alternativet 2 procent, som inom parentes benämns hög. Vidare kan användaren fritt välja mellan 0 och 9 procents avkastning. Enligt min uppfattning är det bra att nollprocentalternativet är standard och att två procent anges som det huvudsakliga alternativet till noll procent.

Avkastning på fonderat kapital

Ovan har beskrivits att antagandet om ekonomisk tillväxt i stort sett endast har betydelse för pensionens storlek i kronor, för dess köpkraft, men inte för pensionens storlek i förhållande till slutlön. När det gäller avkastningsantagandet har det betydelse både för pensionens storlek i kronor och för pensionens storlek i förhållande till slutlön. När det gäller pensionens storlek i förhållande till slutlön är det avkastningens relation till inkomstillväxten som är betydelsefull – inte avkastningens nivå i sig. En hög kapitalavkastning och en hög inkomstillväxt ger höga pensioner i kronor, men inte nödvändigtvis i förhållande till slutlön. Det omvända gäller också, en låg avkastning, men som är hög i förhållande till inkomstillväxten, ger låga pensioner men kan ge en hög pension i förhållande till slutlön.

I de flesta nuvarande prognosverktyg antas en fast avkastningsprocent, lika för alla, för hela tiden från prognostidpunkten fram till pensionsuttaget. I orange kuvertet är avkastningsantagandet 3,5 procent i alternativet med noll procents inkomstillväxt, och 5,5 procent i alternativet med två procents inkomstillväxt. Minpension.se använder 3,5 procent som standard men har valfrihet att välja avkastning mellan 0 och 9 procent (hela procent), vidare finns alternativet 5,5 procent, som inom parentes beskrivs som ”hög”.

En mer sofistikerad och krävande metod är att utgå från den individuella portföljsammansättningen och med hjälp av antaganden om avkastning och korrelation för olika tillgångsslag beräkna ett individualiserat antagande för kapitalavkastningen. För att inte ge missvisande information om att hög risknivå i tillgångsslagen ger en högre pension utan risk, måste ett sådant individualiserat avkastningsantagande kompletteras med ett mått på spridningen i avkastningsutfall. Mer riskabla investeringsalternativ skulle då – enligt de mest accepterade teorierna för förväntad avkastning och spridning i avkastning – ge en högre förväntad månadspension, samtidigt som spridningen kring det förväntade värdet skulle vara större vid en mer riskabel investering än vad spridningen kring en ett lägre förväntat värde av mindre riskabel tillgång skulle vara.

Det nuvarande förfarandet i orange kuvertet och på minpension.se med en fast avkastningsprocent har fördelen att det är enkelt och lätt att förstå. Fördelen med den andra modellen är att den ger information om att kapitalplaceringen har betydelse för utfallet och att placeringen är satt under risk. Nackdelen är att modellen kräver relativt avancerade beräkningar som också innefattar ett stort mått av bedömning. Att ange prognosen med spridningsmått beroende på riskprofilen gör också presentationen mer svårtolkad och kräver mer kringinformation. Det finns också en risk, trots spridningsmått, att det kan uppfattas som att ett högre mått av risktagande ”premieras” i form av högre prognosvärden. Mer sofistikerad hantering av avkastningsantaganden, som individualiserar den antagna avkastningen och spridningen i avkastning beroende på vilka tillgångsslag den försäkrade har, är troligen endast möjlig att presentera i elektronisk form på en skärm. På minpension.se kan avkastningsantagandet lätt varieras.

Enligt min uppfattning förefaller de avkastningsalternativ som finns i orange kuvertet och på minpension.se rimliga. Det är dock angeläget att det underlag och de motiv som legat till grund för besluten att välja 3,5 respektive 5,5 procent som avkastningsalternativ i orange kuvertet dokumenteras och görs tillgängliga för allmän debatt.

Arvsvinster, efterlevandeskydd

Arvsvinster ska tilldelas inom de pensionsförmåner som inte har något efterlevandeskydd (återbetalningsskydd). I prognosberäkningen inom minpension.se beräknas allmän pension med arvsvinster (har inget efterlevandeskydd), medan tjänstepensioner beräknas utan arvsvinster. Tjänstepensionerna antas här omfattas av efterlevandeskydd, vilket inte alltid är fallet. Med mer rikhaltig information från pensionsinstitutet till minpension.se skulle denna brist kunna åtgärdas.

Administrationsavgifter

Prognosen bör ha ett uttryckligt antagande om administrationsavgifter. Antagandet bör ligga så nära den faktiska avgiften som möjligt för varje enskild förmån. Dock kan det i vissa fall vara rimligt att i prognosen utgå från prognostiserade avgiftsuttag. Det kan t.ex. vara fallet i en nystartad pensionsordning. För närvarande finns olika sätt att beakta avgifter och i vissa fall beaktas de inte alls.

Skatter

Prognosens bör ha ett uttryckligt antagande om skatt på pensionskapitalet, eller på dess avkastning. En rimlig prognosutgångspunkt är att anta att gällande, eller i förekommande fall beslutad men ännu inte gällande, skatt kommer att tas ut oförändrat i framtiden.

Pensionsålder

I pensionsprognosen i det orange kuvertet används pensionsåldrarna 61, 65 och 70 år. För dem som är 60 år eller äldre varierar pensionsåldrarna från 63 till 70 år. Motivet för att ha flera olika pensionsåldrar är att visa pensionsålderns betydelse för pensionens storlek och att visa att det lönar sig att arbeta längre.

I det inkomstgrundade allmänna pensionssystemet finns det ingen fast pensionsålder. Tidigast kan pensionen tas ut vid 61 år. Pensionens storlek är direkt relaterad till respektive årskulls förväntade återstående livslängd vid pensioneringen. Eftersom den förväntade livslängden glädjande nog har ökat och förväntas öka även framöver, innebär det att med i övrigt lika förutsättningar, vid en given och fast pensionsålder, kommer yngre årskullar att få en lägre månatlig pension uttryckt som procent av slutlönen eller genomsnittlig lön. I köpkraft kommer pensionerna för de yngre med hög sannolikhet att vara högre än vad den varit för de äldre, även om pensionsåldern ligger fast och livslängden ökar.

Skulle i stället för fasta åldrar, eller som ett komplement till dem, användas den för respektive årskull nödvändiga pensionsåldern för att neutralisera livslängdsökningens negativa effekt på månadspensionen skulle kunskapen öka om pensionssystemets funktion i förhållande till livslängdsökningen. Det skulle också tydliggöra behovet av att senarelägga pensioneringen för dem som inte vill ha en lägre pension, uttryckt som andel av inkomsten, än årgångarna före.

Enligt min uppfattning är det angeläget att Pensionsmyndigheten på ett tydligare sätt än vad Försäkringskassan och PPM gjort informerar de försäkrade om livslängdsökningens betydelse för pensionens storlek, och vad som krävs i form av senare pensionering för att inte pensionens storlek i förhållande till inkomsterna ska minska. Att övergå till ett alternativ med årskullsspecifika pensionsåldrar i det orange kuvertet skulle kunna ha effekter för den information som ges på minpension.se, t.ex. vilken pensionsålder som används om inte användaren själv väljer en pensionsålder.

På minpension.se finns idag en stor flexibilitet vad gäller uttagsålder. När det gäller den allmänna pensionen kan användaren fritt välja uttagsålder från 61 år upp till 80 år, med månadsprecision. Vidare kan användaren när det gäller allmän pension välja att ta ut en kvarts, halv, tre fjärdedels eller hel pension. Tjänstepensionsprognosen kan för närvarande endast tas ut vid hela åldrar, på den försäkrades födelsedag, och med hel omfattning. Däremot ger minpension.se möjlighet att ange de i avtalen olika uttagstiderna, från livsvarigt till den kortaste uttagstiden om fem år.

Prognostiserad livslängd

Som underlag för livslängdsberäkning bör i första hand SCB:s huvudalternativ för dödlighet användas – det är det alternativet som används för allmän pension i orange kuvertet och för allmän pension på minpension.se. För tjänstepension och privat pension där kollektiven är en delmängd av hela befolkningen, kan det vara befogat att använda annat underlag. Men om inte SCB:s dödlighetssiffror används, bör det klart motiveras varför.

Fortsatt arbete

Försäkringskassans Prognosprojekt lades ner 2008 i avvaktan på etableringen av Pensionsmyndigheten. Det föreligger därför inga färdiga resultat av arbetet, men den promemoria som tagits fram kan ligga till grund för ett fortsatt arbete med att skapa ett för pensionsområdet gemensamt prognosverktyg. Ett sådant verktyg är en viktig förutsättning för att ge medborgarna bättre, mer begriplig och samlad pensionsinformation.

6.2 Språkbruket – en gemensam terminolog

Våren 2007 initierade Försäkringskassan och PPM ett arbete för att uppdatera Pensionsorden, en ordlista för pensionsområdet som första gången togs fram i samband med att pensionsreformen trädde i kraft. Utöver att uppdatera den befintliga ordlistan var ett mål för arbetet att etablera en gemensam terminologi och standard för pensionsbranschen för att därmed öka begripligheten och jämförbarhet mellan produkter i t.ex. årsbesked och förköpsinformation om pensionsförsäkringar. I arbetet medverkade Alecta, Collectum, Finansinspektionen, Försäkringsförbundet, Konsumenternas försäkringsbyrå och Länsförsäkringar medan Terminologacentrum (TNC) stod för terminologisk sakkunskap och den praktiska hanteringen.

Pensionsorden övergick 2008 till att bli ett samarbetsprojekt inom ramen för Pensionsrådet, se nedan. Där bereddes terminologin i två steg. I syfte att skapa samsyn kring nomenklaturen bland majoriteten av aktörerna remissades Pensionsorden i ett första steg av Försäkringsförbundet till medlemsbolagen. Efter inkomna förslag och synpunkter bearbetades termerna ytterligare och remissades av Försäkringskassan inom Pensionsrådet. Pensionsorden med dess 115 termposter blev under 2009 klar och godkänd av TNC. Den är tillgängliggjord dels i Rikstermbanken, Sveriges nationella termbank, dels på minpension.se. Det är också fritt för alla andra aktörer inom branschen att lägga upp Pensionsorden på sin egen webbsida.

Det fanns flera anledningar till att ge Pensionsorden hemmahörighet på minpension.se. Det är den enda kanal där de försäkrade hittar individuell information om samtliga delar i den egna pensionen och är därmed en plats där många frågor om pension ställs och det är önskvärt att även svaren finns där. Vidare är minpension.se ett gemensamt ansvar för de olika aktörerna och dessa har ett gemensamt ansvar för förvaltningen av Pensionsorden. Pensionsorden har av dessa skäl bedömts ha goda förutsättningar att bli väl omhändertagna av minpension.se, så att en branschgemensam och kundfokuserad standard vad gäller terminologin kan etableras.

Under arbetets gång framkom att termer tolkades på olika sätt av olika aktörer. Pensionsorden kom därför att få karaktär av definitioner av de olika pensionstermerna, snarare än som en förklarande ordlista. Under 2008 påbörjades ett arbete med att ta fram en version som riktar sig till allmänheten med ordförklaringar på motsvarande sätt som i den ursprungliga ordlistan. Arbetet med populärversionen har drivits av Försäkringskassan och har nyligen färdigställts.

Försäkringsförbundets styrelse antog i november i år en rekommendation om Pensionsorden som träder i kraft den 1 januari 2010. Förbundet rekommenderar de av Försäkringsförbundets medlemsföretag som meddelar pensionsförsäkringar att successivt anpassa sin terminologi till Pensionsorden i såväl villkor som all övrig kundinformation.

Pensionsrådet

Försäkringskassan och PPM tog sommaren 2007 initiativ till att utveckla samarbetet mellan aktörer²⁴ på pensionsområdet genom att etablera Pensionsrådet. Målet för de gemensamma ansträngningarna var att de försäkrade med mindre möda skulle få bättre kunskap om det egna pensionssparandet och den pension det kan antas leda till. Samarbetet inom Pensionsrådet bordlades i våras till följd av den pågående Pensionsmyndighetsutredningen och frågan om Pensionsrådets framtid överlämnades därmed till den kommande Pensionsmyndigheten.

6.3 Förslag

Förslag: Regeringen bör ge Pensionsmyndigheten i uppdrag att avsluta det arbete som Försäkringskassans s.k. prognosprojekt inlett och med arbetsmarknadens parter överenskomma om de beräkningsprinciper som ska gälla för pensionsprognoser samt i övrigt överenskomma om en lämplig informationsstandard för pensionsbeskeden.

Regeringen bör även ge Pensionsmyndigheten i uppdrag att rapportera efterlevnaden av beslutade beräkningsprinciper och övrig standardisering av informationen, t.ex. vad gäller informationens innehåll och ordbruk. Den första sådana avrapporteringen ska ske senast den 31 december 2011.

Skälen för mina förslag: De olika principer som används för pensionsprognoser inom den allmänna pensionen och de olika tjänstepensionerna förhindrar en effektiv kommunikation. Det skiljaktiga språkbruket medför samma problem.

I mina samtal med företrädare för arbetsmarknadens parter och branschen har framkommit att det finns en betydande samsyn när det gäller behovet av att harmonisera prognoserna. Ett sätt att åstadkomma en harmonisering är att det prognosverktyg som tillhandahålls av minpension.se kan användas också av andra aktörer som vill göra prognoser.

Jag föreslår därför att regeringen ska ge Pensionsmyndigheten i uppdrag att avsluta det arbete som Försäkringskassans s.k. prognosprojekt inledde. Målet är en överenskommelse med arbetsmarknadens parter, deras valcentraler och minpension.se om de beräkningsprinciper som ska gälla för pensionsprognoser samt i övrigt överenskomma om en lämplig informationsstandard för pensionsbeskeden.

För att målen med etableringen av Pensionsorden ska nås krävs bl.a. en uppföljning av i vilken utsträckning olika aktörer, inklusive de statliga, använder sig av de rekommenderade termerna. Jag förutsätter att sådan uppföljning kommer att ske med bestämd periodicitet. Om det är minpension.se som är förvaltare av Pensionsorden är det lämpligt att uppföljningen görs av, eller på uppdrag av minpension.se. Genom att informationsfrågan är ett allmänintresse är det dock också rimligt att

²⁴ LO, TCO, SACO, Svenskt Näringsliv, Försäkringsförbundet, Konsumenternas försäkringsbyrå, Minpension.se, Finansinspektionen, Första AP-fonden, pensionärsförbund och valcentraler.

Pensionsmyndigheten till regeringen rapporterar framåtskridandet i användningen av den gemensamma informationsstandard. Jag föreslår därför att regeringen ska ge Pensionsmyndigheten ett sådant uppdrag och att den första sådana avrapporteringen ska ske senast den 31 december 2011.

Bilaga A. Utredningsuppdraget

REGERINGSKANSLIET

Socialdepartementet

Bilaga till
protokoll vid
regeringssammanträde
2009-04-08 nr II:2.

Uppdrag som särskild samordnare av pensionsinformation

Bakgrund

Den 29 april 2008 beslutade regeringen direktiv Inrättande av en pensionsmyndighet (dir. 2008:52). Av direktiven följer att en utredare dels ska göra visst utredningsarbete inför bildandet av en pensionsmyndighet, dels förbereda och genomföra inrättandet av pensionsmyndigheten den 1 januari 2010. Ett avgörande skäl för beslutet att samla pensionsadministrationen i en särskild myndighet var att därmed skapa förutsättningar för en bättre och mer sammanhållen pensionsinformation till pensionssparare och pensionärer.

Till särskild utredare för utredningen (S 2008:05) som antagit namnet Pensionsmyndighetsutredningen förordnades landshövdingen Bo Könberg. Det kompletterande utredningsarbetet har redovisats till regeringen den 12 december 2008 (S 2009/1191/SF) och den 4 mars 2009 redovisades en andra rapport med vissa förslag. Genomförandearbetet pågår fram till dess att myndigheten inrättas den 1 januari 2010.

Den 12 februari 2009 utsåg regeringen överdirektören Katrin Westling Palm att från och med den 14 april vara generaldirektör i Regeringskansliet med uppgift att förbereda inrättandet av en pensionsmyndighet. Regeringen meddelade samtidigt sin avsikt att utse Westling Palm till generaldirektör för den kommande pensionsmyndigheten. Socialförsäkringsministern kommer att från och med den 14 april entlediga Bo Könberg samt förordna Katrin Westling Palm som utredare för Pensionsmyndighetsutredningen.

Det allmänna ålderspensionssystemet bygger på livsinkomstprincipen och har därmed starka arbetsstimulerande inslag. Vidare är pensionerna följsamma mot samhällsekonomin och mot utvecklingen av medellivslängden. Därutöver påverkas pensionen av värdeutvecklingen på de medel som placerats i premiepensionsfonderna.

Flera förhållanden påverkar således storleken på såväl framtida pensioner som pensioner som är under utbetalning. För att kunna göra rationella livsval om t.ex. arbete och sparande är det därför av vikt med övergripande kunskaper om vad som påverkar pensionen samt att ha en ungefärlig uppfattning om den framtida pensionens storlek. Kunskapen är emellertid i många fall otillräcklig och det har också visat sig svårt att nå ut med information. Tudelningen av pensionsadministrationen på två myndigheter har inte underlättat detta.

Förutom allmän pension i form av garantipension, inkomstpension och premiepension får flertalet en eller flera tjänstepensioner. Därutöver har många ett privat pensionssparande. Det gör att informationen i det orange kuvertet oftast inte visar hela bilden. Regelsystemen för de kompletterande pensionerna har olika utformning och är i varierande grad komplexa. Informationen från de olika pensionsbolagen har också olika utformning vilket gör det svårt att få en samlad bild över sin framtida pension.

Uppdraget

Ett viktigt syfte med att inrätta en särskild pensionsmyndighet är att förbättra möjligheterna för en samlad och tydlig information om i första hand den allmänna ålderspensionen men också att bättre kunna verka för att medborgarna erbjuds en samlad information om hela pensionen inklusive tjänstepensioner och privat sparande. Viktiga steg för detta togs i och med pensionsportalen minpension.se men även om nyttjandegraden successivt ökar använder en stor majoritet fortfarande inte portalen. En central uppgift i förberedelsearbetet för den nya myndigheten blir därför att planera för och bygga upp en bra grund för en mer samlad och lättillgänglig pensionsinformation. I detta ligger bl.a. att verka för ett utökat samarbete mellan olika pensionsaktörer. För att säkerställa detta särskilda fokus ges en särskild samordnare för pensionsinformation i uppdrag att förbereda arbetet vad gäller individinformation till enskilda och information på aggregerad nivå.

Uppdraget omfattar på individnivå de årliga pensionsbeskeden i det orange kuvertet och hur informationen där kan utvecklas mot en mer fullständig redovisning. Därutöver innefattas även motsvarande individrelaterad information på pensionsmyndighetens hemsida.

Den särskilde samordnaren ska också företräda den kommande myndigheten i kontakter med övriga pensionsaktörer.

Även information om pensionssystemet på aggregerad nivå kan bidra till en ökad kunskap om hur pensionssystemet fungerar. Uppdraget omfattar också på övergripande nivå hur pensionssystemets finansiella ställning och funktion redovisas i Pensionssystemets årliga redovisning och hur denna bör samverka med myndighetens årsredovisning.

Informationsfrågorna är dock ingen isolerad del i förberedelsearbetet. Den särskilda samordnaren har ansvar för informationsfrågorna men uppdraget är en del av hela förberedelsearbetet och måste fullt ut samordnas med detta. Arbetet ska därför ske i nära samarbete med och i löpande samråd med utredaren för Pensionsmyndighetsutredningen.

Pensionsmyndighetsutredningen ska bistå med de resurser som krävs för samordnarens uppdrag. Den särskilde samordnaren ska redovisa sitt arbete som en del i Pensionsmyndighetsutredningens slutrapport i december 2009.

Bilaga B. Information om tjänstepensionsinformation

Privatanställda arbetare – Avtalspension SAF-LO

Fora har inte lämnat uppgifter i efterfrågat format. Fora har dock lämnat uppgifter som redovisas i avsnitt 4.2.

Kommun- och landstingsanställda

Uppgifterna avser 2009

	A	B	C
	Antal försäkrade som (ny)intjänar tjänstepension**	Antal försäkrade som inte längre intjänar tjänstepension**	Summa försäkrade
KPA	985 000	<i>För kort varsel för att kunna lämna uppgift</i>	
SPP	Ingen uppgift	Ingen uppgift	
Skandia	Ingen uppgift	Ingen uppgift	
Kyrkans p.kassa	25 000	21 000	46 000
Summa			

	D	E	F
	Antal försäkrade A med aktualiserade uppgifter	Antal försäkrade B med aktualiserade uppgifter	Antal försäkrade C med aktualiserade uppgifter
KPA	837 250	ca 85 procent	
SPP	Ingen uppgift	Ingen uppgift	
Skandia	Ingen uppgift	Ingen uppgift	
Kyrkans p.kassa	25 000	21 000	46 000
Summa			

	G	H	I
	Antal försäkrade A som får årligt pensionsbesked	Antal försäkrade B som får årligt pensionsbesked	Antal försäkrade C som får årligt pensionsbesked
KPA*	760 000		
SPP	Ingen uppgift	Ingen uppgift	
Skandia	Ingen uppgift	Ingen uppgift	
Kyrkans p.kassa	25 000	20 000 **	45 000
Summa			

* KPA har inte separerat kategori D och E. KPA anger att utöver de som får pensionsprognos utskickat på papper får 301 000 personer en pensionsprognos enbart på webben, ”KPA-kontoret” och att således 1 061 000 personer får en pensionsprognos från KPA.

** I värdebeskeden ingår inte PA-KL livräntor och tidigare intjänade förmåner.

Privatanställda tjänstemän – ITP 1/ITP 2

Uppgifter i A och D avser antal försäkrade med ”premedragande” försäkringar per 200909.
Övriga uppgifter avser faktiskt antal utskickade värdebesked per 20081231.

	A	B	C
	Antal försäkrade som (ny)intjänar tjänstepension**	Antal försäkrade som inte längre intjänar tjänstepension**	Summa försäkrade
ITP1	111 548	15 389	126 937
ITP2			
f.best.	593 258	490 899	1 084 157
ITPK	635 703	320 538	956 241
	D	E	F
	Antal försäkrade A med aktualiserade uppgifter	Antal försäkrade B med aktualiserade uppgifter	Antal försäkrade C med aktualiserade uppgifter
ITP1			
ITP2			
f.best.			
ITPK			
	Identiskt med informationen ovan		
	G	H	I
	Antal försäkrade A som får årligt pensionsbesked	Antal försäkrade B som får årligt pensionsbesked	Antal försäkrade C som får årligt pensionsbesked
ITP1	111 614	15 389	127 003
ITP2			
f.best.	596 678	490 899	1 087 577
ITPK	583 474	320 538	904 012

Statligt anställda – PA 03

Uppgifterna avser 2008-12-31

	A	B	C
	Antal försäkrade som (ny)intjänar tjänstepension**	Antal försäkrade som inte längre intjänar tjänstepension**	Summa försäkrade
PA 03*	185 726	70 400	256 126
	D	E	F
	Antal försäkrade A med aktualiserade uppgifter	Antal försäkrade B med aktualiserade uppgifter	Antal försäkrade C med aktualiserade uppgifter
PA 03*	154 268	52 241	206 509
	G	H	I
	Antal försäkrade A som får årligt pensionsbesked	Antal försäkrade B som får årligt pensionsbesked	Antal försäkrade C som får årligt pensionsbesked
PA 03*	110 000*	24 000*	134 000

*Ovanstående uppgifter avser de personer inom PA 03 som har rätt till förmånsbestämd ålderspension och inte ännu påbörjat uttag av hela ålderspensionsbeloppet. Personerna kan dock ha påbörjat uttag av en del av sin ålderspensionsrätt eller erhålla någon pension som inte är en del av den egna ålderspensionen. Eftersom SPV vid sina utskick under 2009 inte haft för avsikt att skicka besked till dem som erhåller någon egenpensionsdel, eller som under året (2009) uppnår pensionsåldern, kan det årliga pensionsbeskedet inte sändas till samtliga som ingår i A, B och C ens om samtliga personers grunduppgifter vore aktualiserade.

1. Aktualisering för det nya PA 03-avtalet

Här finns ett beroende till andra tjänstepensionsaktörer i form av att dessa måste rapportera tid, löner och belopp till SPV på begäran. Detta fungerar inte alltid. I de fall SPV inte får in de begärda uppgifterna kan personen inte aktualiseras.

2. Aktualisering för äldre avtal

Här finns det historiska problem i form av att uppgifter helt enkelt saknas eller är ofullständiga. Detta beror på de egenskaper och krav som då gällde utifrån avtal och administration.

Bilaga C. Pensionskulder och leverans till minpension.se

Belopp i **fetstil** levererar minpension.se information om.

Pensionsinstitut	Allmän	Tjänstepension (Kollektiv)	Tjänstepension (Individuell)	Privat	Summa
Försäkringskassan	6996,0				6996,0
Premiepensionsmyndigheten	308,0				308,0
Skandia		16,0	191,9	108,3	316,3
Alecta		10,0	263,7		273,7
AMF		75,0	174,8	1,6	251,4
SEB		17,5	103,3		120,8
Länsförsäkringar		10,0	65,2	59,7	134,9
SPP		22,0	81,5	1,0	104,5
Swedbank		20,0	3,4	35,6	59,0
Folksam		7,0	4,2	40,5	51,7
Bank Pension			50,0		50,0
Handelsbanken		10,0	11,9	22,6	44,5
KPA Pension		41,0	1,9	2,0	44,9
KP			40,5	1,0	41,5
Nordea		3,0	0,6	23,1	26,7
Kåpan			21,0		21,0
Folksam LO		17,0			17,0
SPK			10,3		10,3
Pressens Pensionskassa			8,0		8,0
FPK			5,4		5,4
Danica		0,5	3,1	0,3	3,9
Moderna		0,5	2,6	0,3	3,4
Arkitekterna			2,7		2,7
Swedish Match			1,4		1,4
Avanza		0,5	0,1		0,6
Nordnet			0,1		0,1
Svensk Handel			0,0		0,0
Volvo Resultat					0,0
SPV förmånsbestämd levererad*		80,5			80,5
SPV förmånsbestämd ej levererad*		80,5			
Kommuner förmånsbestämd levererad*		161,0			
Kommuner förmånsbestämd ej levererad*		161,0			
Total "pensionsförmögenhet"*	7304	733	1048	296	9381
Varav förmedlas på minpension.se	7304	490	630	2	8426
Andel procent som förmedlas på minpension	100	67	60	1	90

Tabellen bygger på skattningar som gjorts tillsammans med minpension.se. Det finns felkällor och osäkerheter i dessa skattningar. Beloppen avser 2007.

SPV:s leveranser har skattats till att motsvara 50 procent av de försäkrades förmånsbestämda pensionstillgång SPV administrerar. Samma andel har antagits levereras inom det kommunala området. Avgiftsbestämd pension inom det statliga och kommunala området ska ingå bland pensionsinstituterna ovan, men vissa fel kan finnas i tabellen.

Trots den låga andelen tjänstepension som antas levereras på minpension.se, 60 -70 procent blir andelen pensionstillgång som redovisas hög – 90 procent. Detta beror i hög grad på att det allmänna systemet levererar 100 procent.

Bilaga D. Mer om schablonberäknade pensionsstorlekar

Utgående från ett antagande om att ITP 1:s avgiftsnivåer under och över tak, 4,5 respektive 30 procent, skulle ha gällt för hela arbetsmarknaden 2007 skulle den totala avgiften till tjänstepension ha uppgått till 87 miljarder kr det året.

I Orange rapport 2008 skattas avgiften till tjänstepension till 119 miljarder kr.

Att avgiften till tjänstepension är hela 32 miljarder lägre än vad som blir fallet om ITP 1:s avgift används på hela arbetsmarknaden har förmodligen flera orsaker. En kan vara att nuvarande tjänstepensionsavtal, inkl. övergångsregler är (betydligt) dyrare än ITP 1. En annan kan vara att avgiftsinbetalningarna 2007 var ovanligt stora. Orsaken till skillnaden skulle också kunna vara att den statistik som använts för uppgiften i Orange rapport innehåller fel, eller att sammanställningen av uppgifter innehåller fel.

		Avgifts- underlag	Avgifts- procent, allmän pension	Avgift kr, allmän pension	Därav till allmän pension	Avgiftsproce nt tjänstep.*	Tjänstep. avgift kr*
Förvärvs- inkomster	under tak	1 049,9	17,21	180,7	180,7	4,5	47,2
	Över tak	133,7	10,21	13,7		30	40,1
Egenföretagar- inkomster	under tak	34,8	17,21	6,0	6,0	0	0
	Över tak	4,4	10,21	0,5		0	0
Transfereringar	under tak	73,8	17,21	12,7	12,7	0	0
	Över tak	9,1	0	0,0		0	0
Pensionsgrun- dande belopp				17,4	17,4		
S:a pensionsavgifter, beräknat*					216,8		87,4
Andel avgifter tjänstepension i relation till pensionsavgifter							28,7

* Summa redovisade avgifter i Orange rapport 2007 är 218,5 miljarder, dvs. 1,7 miljarder mer än de 216,8 som framkommer i tabellen. Skillnaden förklaras huvudsakligen av att det krävts vissa schabloniseringar för att beräkna de olika avgiftsunderlagen i tabellen varför underlagen inte är exakta.